

PLANLANMIŞ DAVRANIŞ KURAMI VE GİRİŞİMCİLİK: TİB¹ ALANINDA ÇALIŞAN GİRİŞİMCİLER İLE İLGİLİ NİTEL BİR ARAŞTIRMA²

THEORY OF PLANNED BEHAVIOR AND ENTREPRENEURSHIP: A QUALITATIVE RESEARCH ON ENTREPRENEURS WORKING IN ICT

Gülcan ÖZBOLAT*, Aslı BEYHAN ACAR**

*Doktora Öğrencisi, İstanbul Üniversitesi, SBE Örgütsel Davranış Ana Bilim Dalı, gulcan.ozbolat@gmail.com,

**Prof. Dr., İstanbul Üniversitesi, İşletme Fakültesi, aslicar@istanbul.edu.tr,

MAKALE BİLGİSİ	ÖZ
Gönderilme Tarihi 23.11.2022 Revizyon Tarihi 26.12.2022 Kabul Tarihi 28.12.2022 Makale Kategorisi Araştırma Makalesi JEL Kodları D23 L26 M10	<p><i>Bu araştırma, bilgi – iletişim – teknoloji alanlarında faaliyet gösteren girişim kurucularının Planlanmış Davranış Kuramı bileşenleri kapsamında girişimcilik davranışını tanımlama amacındadır. Analizler için geçmiş yıllarda kurulmuş ve hala hayatına devam eden 10 girişimcinin röportajları söylem ve içerik analizleri ile MaxQda 22 programında incelenmiştir. Girişimciliğe yönelik bireysel tutumlar, öznel normlar, öz yeterlilik ve girişimcilik niyetleri yazın ile tutarlıdır. Üç girişimci yeterlilik hakkında konuşurken kolektif yeterlilikten bahsetmiştir. Bu durum, girişimciliğin düşünülenden daha kolektif bir yapıda olabileceğini düşündürmektedir. On girişimciden ikisinin ise girişimcilik niyetleri hakkındaki ifadeleri arasında faydalı olmaya yönelik söylemleri bulunmaktadır. Yapılan yazın taramasında, faydalı olmanın sosyal girişimcilik ve sosyal değişim kuramı ile ilişki olduğu tespit edilmiştir. Planlanmış davranış kuramı bileşenleri çerçevesinde girişimcilik davranışını, Türkiye özelinde ve ülkemiz kültürel normlarıyla tutarlı olacak şekilde tespit edilmesinin hem bu alandaki yazına hem de reel olarak işsizlik oranlarının düşürülmesine dolayısıyla nitelikli bireylerin artmasına fayda sağlayacağı düşünülmektedir.</i></p> <p>Anahtar Kelimeler: Girişimcilik Davranışı, Planlanmış Davranış Kuramı, Nitel Araştırma.</p>

ARTICLE INFO	ABSTRACT
Received 23.11.2022 Revized 26.12.2022 Accepted 28.12.2022 Article Classification: Research Article JEL Codes D23 L26 M10	<p><i>The research aims to identify the Theory of Planned Behavior components of entrepreneurs running their businesses in the information–communication–technology sector. Interviews of 10 entrepreneurs were analyzed in the MaxQda 22 program with content and discourse analysis. The codes are about individual attitudes toward entrepreneurship, subjective norms, self-efficacy, and entrepreneurial intentions related to the literature. In contrast to the literature, three entrepreneurs mentioned collective efficacy when they discussed efficacy sources. It shows that entrepreneurship could be much more collective than individual. Another difference from the literature is that two of the ten entrepreneurs talked about feeling useful in the part of entrepreneurship intention in interviews. According to the literature, being useful is a kind of specialty as a social entrepreneur and is related to social exchange theory. It is critical to determine the Theory of Planned Behavior components, which are the fundamentals of entrepreneurial behavior, in a way that is consistent with Turkey’s cultural norms. These findings may contribute to the entrepreneurship literature and help to redefine entrepreneurship education.</i></p> <p>Keywords: Entrepreneurship Behavior, Theory of Planned Behavior, Qualitative Research.</p>

¹ TİB: Teknoloji – İletişim - Bilişim

² Bu makale, Gülcan Özbolat ’ın, Prof. Dr. Aslı Beyhan Acar’ın danışmanlığında yürütülen “Planlanmış Davranış Kuramı Bileşenleri, Beceri ve Beceri Uyuşmazlığı ile Girişimcilik Davranışının Temelleri: Nitel Bir Araştırma” isimli doktora tezinden türetilmiştir.

Atf (Citation): Özbolat, G. & Beyhan Acar, A. (2022). “Planlanmış Davranış Kuramı ve Girişimcilik: TİB Alanında Çalışan Girişimciler ile İlgili Nitel Bir Araştırma”, *Ekonomi Maliye İşletme Dergisi*, 5(2): 275-303

Content of this journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License

Giriş

İnsanların en çok ilgilendiği, sahip olmayı istediği yeti, geleceği tahmin edebilmektedir. Zaman yolculuğu hakkındaki bilimkurgu yazını oldukça geniş olmakla birlikte, ülkemizde geçmiş yıllarda televizyonlarda sıklıkla gösterilen “Geleceğe Dönüş” film serisi insanların temel beklentilerini ortaya koymaktadır. Bu seriden yola çıkarak geleceği tahmin etmek, bu filmler özelinde geleceğe giderek geçmişini değiştirmek, insanlara hem maddi hem de manevi açıdan daha iyi bir hayat sunmak için en güçlü seçenektir. Hayatlarımız bir bilim kurgu üçlemesi olmadığı için, yakın bir tarihte zaman yolculuğunun keşfedilmesi ihtimali 0’a yakın olduğundan, geleceği tahmin etme “henüz gerçekleşmemiş olayları tahmin etmek” gibi anlamlı küçük parçalara ayrılarak bu merak duygusu karşılanmaya çalışılmaktadır. Hava durumunu doğru değerlendirebilmek için meteoroloji, yaşanacak bir depremin büyüklüğünü ve yapısını bilebilmek için sismoloji, geçmişte yaşanan olayları anlayarak gelecekte yaşanabilecek olaylara ışık tutabilmek için tarih gibi bilim dalları ve hatta doğduğumuz zamandaki gezegen ile yıldız konumlarına göre kişiliğimizi, önceliklerimizi, hayatta yaşayacaklarımızı tahmin edebilmek adına astroloji gibi alanlar birçok insan tarafından ilgi ile takip edilmektedir. Belirsizliklerin fazla olduğu, birçok değişken tarafından her an gerçekliğimizin değişebileceği durumlar insanların bilme ihtiyacını körüklemektedir. İnsan ilişkilerinde de karşı tarafın davranışlarının nedenini anlamak ve bu davranışlardan yola çıkarak ilerleyen zamanlarda nasıl davranabileceğini öngörebilmek için araştırmalar yapılmış olmasına rağmen bu konu ile ilgili kavrayışımız sınırlı düzeydedir.

Geçmiş davranışların niyetlerle ilişkili olduğu ve gelecekteki davranışları tahmin etmeye fayda sağlaması Ouellette ve Wood (1998) tarafından ele alınmıştır. Gereççeli Eylem Kuramı (GEK; Fishbein ve Ajzen, 1975) ile bir hedefe yönelik davranışların öncülleri tespit edilmiş olup Ajzen’in 1991’de kurama algılanan davranış üzerindeki kontrolü eklemesi ile Planlanmış Davranış Kuramı (PDK) adını almıştır ve günümüzde hala üzerinde çalışılan en etkili kuramlardan biridir. Bird (1988), Katz ve Gartner (1988), Krueger ve Brazeal (1994) “Girişimciliğin planlanmış niyete yönelik bir davranış” olduğunu, hayatına devam eden girişimcilerin başarısının tesadüfi olmadığını ifade etmektedir. Bu nedenle, araştırmada girişimci olmak gibi bireylerin bir hedefe yönelik davranışlarını incelemek için PDK’den faydalanılmasına karar verilmiştir.

Bu araştırmanın amacı; temel olarak, başarıya ulaşmış girişimcilerin başlangıç dönemlerindeki tecrübelerini anlattığı röportajlar aracılığıyla, PDK bileşenlerini tespit etmeye yöneliktir. Yapılan yazın taramasında daha önceki araştırmaların girişimcilik niyeti, girişimcilik tutumları / özellikleri ya da algılanan davranış üzerindeki kontrol gibi tek bir olgu üzerine odaklandığı gözlemlenmiştir. Daha önce bu konu ile ilgili yapılan araştırmalardan farklı olarak, bu araştırmada, halihazırda başarılı olan girişimcilerin girişimcilik hikayeleri analiz edilmiş olup tütmdengelim yaklaşımıyla kuramın bileşenlerine yönelik keşfedici bir yaklaşım benimsenmiştir. Bu bağlamda röportajlar söylem ve içerik analizlerini de kapsayan nitel bir yöntemle ele alınmıştır. Teori üçgenleme ile yazın taramalarında tespit edilen araştırmalardaki PDK bileşenleri röportajlarda aranmış olup katılımcıların bahsettiği farklı ortak temalar bulunmuştur. Bir detayın kaçırılmaması için iki ya da daha fazla katılımcının bahsettiği yapılar değerlendirilmiştir. Bu değerlendirme sırasında, yapılarda kullanılan ifadeler ile kullanılma durumları analiz edilmiş olup yazındaki kuramlara bağ kurularak aktarılmıştır. Analizler öncesinde girişimcilik ve PDK hakkında kuramsal temeller aktarılmış olup nitel araştırmalarda analizler ve model oluşturma birlikte aktarıldığından sonuç kısmında araştırma özetlenmiştir.

1. Kavramsal Çerçeve

TDK Sözlüğe göre girişimci “Üretim için bir işe girişen, kalkışan kimse, müteşebbis” olarak ifade edilmektedir. Cambridge Dictionary’e göre girişimci ise “yeni fırsatlar görerek kendi işini kuran kişi”dir. Girişimcilik ise; TDK Sözlükte “Girişimci olma durumu” olarak yer almaktadır. Cambridge Dictionary’e göre girişimcilik; “özellikle, yeni fırsatları değerlendirerek yeni bir işe başlama becerisi”, olarak tanımlanmaktadır. Türkçe ’de kurulan her küçük işletmeyi kapsayacak bir girişimcilik tanımı yapılmıştır. Oysa İngilizce ’de, fırsatları değerlendirilerek yeni kurulacak

bir işe başlama becerisi olarak tanımlanmaktadır. Türkçe 'de eylem anlamı taşıyan girişimcilik, İngilizce 'de beceri anlamında kullanılmaktadır. Yapılan sözlük tanımları çerçevesinde, girişimciliğin tanımı yapılan kültüre göre farklılık gösterdiği gözlenmektedir.

Yazında “Kişinin kendine ait, küçük, yeni bir işletme” (Drucker, 2006) gibi kapsayıcılığı yüksek tanımlar ile “bir yenilikçi (innovator)” (Baumol, 1993) gibi kısıtlayıcılık düzeyi yüksek tanımlar iki keskin ucu oluşturmaktadır. Bu tanımlamaların ilki yazında küçük işletme sahibi, ikincisi ise girişimci olarak karşılık bulmakta olup aralarındaki farkların neler olduğuna dair yapılan araştırmalar bulunmaktadır. Carland ve diğerleri (1984: 358)'ne göre; küçük işletme sahiplerinin temel amacı kişisel hedeflerine ulaşmak, girişimcilerin temel amacı ise kar elde etmek ve büyüktür. Girişimcileri, küçük işletme sahiplerinden ayıran en önemli ölçütün inovatif davranış sergilemek olduğu ifade edilmektedir.

“Girişimci olunur mu yoksa girişimci mi doğulur” aynı liderlik alan yazınında olduğu gibi bu alanda da oldukça tartışmalı bir yanıtla sahiptir. Bazı kuramlara göre kişiliğin bir parçası (Özellikler Kuramı; Gartner, 1988) olarak değerlendirilirken, zaman içerisinde girişimciliğin birbirinden etkilenen birçok davranışa bağlı olduğu üzerinde durulmuştur.

Planlanmış Davranış Kuramı, insanların belirli bağlamdaki davranışlarını tahmin etmeye ve açıklamaya yarayan, davranışa özgü faktörleri inceleyen bir kuramdır (Ajzen, 1991). Bireylerin davranışa yönelik tutumlarının, bireylerin öznel normlarının ve algılanan davranışa yönelik kontrolün davranışa yönelik niyeti etkilediğini, niyetin ise davranışa dönüşeceği ifade edilmektedir. PDK, GEK'in (Fishbein ve Ajzen, 1975) geliştirilmiş bir versiyonudur. Bu kuramda davranış üzerinde bireyin kontrolünün olup olmadığı da değerlendirilmektedir. Algılanan davranış üzerindeki kontrol doğrudan hem niyeti hem de davranışı etkilemesi açısından önemlidir. Genel olarak güçlü niyetlerin davranışa dönüşmesi daha olası olmakla birlikte; para, zaman, yetenek, başka insanlarla iş birliği içinde olma gibi fırsat ve kaynak temelli etkenler, bireylerin davranış üzerindeki gerçek kontrolü ifade etmektedir (Ajzen, 1991: 182). Ancak, Armitage ve Conner (2001: 472), tutumların ve öznel etkilerin güçlü olduğu durumlarda davranış üzerindeki kontrolün niyete ilişkin daha az belirleyici rolü olabileceğini belirtmektedir. Bagozzi ve diğerleri, (1989) karar aşamasında niyetlerin planlanmış bir davranışı, ön gören en iyi açıklayıcı faktör olduğunu belirtmektedir.

Girişimcilik niyetini merkezine koyan araştırmalarda, girişimciliğin içgüdüsel olarak ortaya çıktığı görüşünün aksine, yeni bir girişim kurmak ve sektöre giriş yapmak için bireylerin niyetlerinin zaman içinde oluştuğu, bu niyetleri gerçekleştirmek için gönüllü ve istekli olarak planlar oluşturduğu tespit edilmiştir (Ajzen, 1985; Bird, 1988; Katz ve Gartner, 1988; Krueger vd., 2000; Krueger ve Carsrud, 1993). Girişimciliğin ortaya çıkışını araştıran, özellikle girişimcilik niyetine odaklanan çalışmalar, niyetin davranışsal boyutunun davranışın bir öncülü olduğu kabul edilmektedir (Bird, 1988; Shapero ve Sokol, 1982; Kolvereid 1996,). Krueger ve diğerleri (2000) “Genel olarak insan davranışlarının çoğunluğunun planlı olduğunu, kuruluş sürecindeki bir işletmenin, uyarılara karşı bir tepkiye bağlı olarak kurulmasını hayal etmenin zor olduğunu” ifade etmektedir. Bu nedenle, yapılan yazın taramasında girişimcilerin ortaya çıkışı hakkında yapılan araştırmalarda ana çatı olarak PDK'nın sıklıkla yer aldığı tespit edildiğinden bu araştırmada da kullanılmasının uygun olacağı düşünülmüştür.

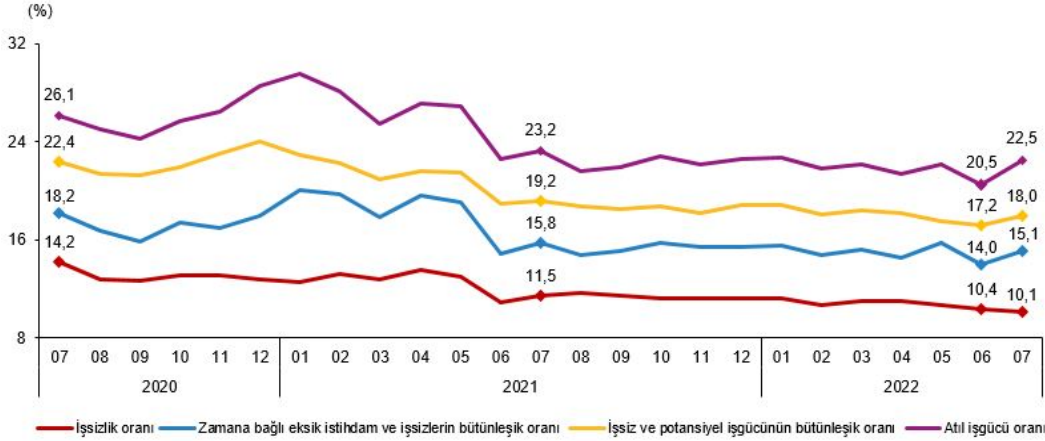
2. Araştırmanın Amacı ve Önemi

2 yılda bir yayınlanan TÜİK Girişimcilik İstatistiklerine göre; Türkiye'de 2017 yılında işveren olarak iş hayatına yeni başlayan her 100 işletmeden yaklaşık olarak 14'ünün girişimci olduğu, bu girişimcilerin ise yaklaşık olarak %5'inin (%4,6) iş sağladığı tespit edilmiştir. Bu bilgiler ışığında, girişimcilik faaliyetlerinin istihdam yaratılması açısından önemli olduğu görülmektedir. Ancak yine aynı raporda, 2015 yılında açılan işletmelerin %5'inin kapandığı bilgisi de yer almaktadır. Bu nedenle bir işletmenin sadece kurulması değil, hayatını sürdürmesi de hem ülke ekonomisine katkı yapacak hem de istihdam yaratarak fayda sağlayacağı düşünülmektedir.

TÜİK Girişimcilik ve İş Demografisi İstatistiklerine göre; Türkiye’de 2017 yılında işveren olarak iş hayatına yeni başlayan her 100 işletmeden yaklaşık olarak 14’ünün girişimci olduğu, bu girişimcilerin ise yaklaşık olarak %5’inin (%4,6) iş sağladığı tespit edilmiştir

Güner ve Korkmaz (2011: 62) girişimcilik oranları ile işsizlik oranlarının ters bir korelasyonu olduğunu ifade etmektedir. TÜİK tarafından hesaplanan işsizlik oranları ILO standartlarında hesaplanmakta olup bu standartlar; çalışmayan ancak son üç ayda iş aramış ve 15 gün içinde bir işte istihdam edilebilecek durumda olan kişiler işsiz olarak sınıflandırılmaktadır (Eğilmez, 2012). TÜİK İşgücü İstatistikleri Temmuz 2022 tarihli raporunda mevsim etkilerinden arındırılmış işsizlik oranı %10,1; işsiz sayısı 3 milyon 445 bin kişi olarak açıklanmıştır. ILO kriterlerine göre işsizlik hesaplanırken zamana bağlı eksik istihdam ve atıl işgücü de hesaplanmaktadır. TÜİK’in yayımladığı 4661 numaralı İşgücü İstatistikleri Mikro Veri Seti Raporu’nda zamana bağlı eksik işgücü; “Referans haftasında istihdamda olan, esas işinde ve diğer işinde / işlerinde toplam olarak 40 saatten az süre çalışmış olup, daha fazla çalışmak istediğini belirten ve mümkün olduğu durumda daha fazla çalışmaya başlayabilecek kişilerdir” olarak tanımlanmıştır. Aynı raporda atıl işgücü oranına da yer verilmiştir. Atıl işgücü oranı ise zamana bağlı eksik istihdamda bulunanlar, işsizler ve potansiyel işgücü verileri ile hesaplanmaktadır. Burada bahsedilen potansiyel işgücü ise yine aynı raporda; iş bulma umudu olmayanlar, işbaşı yapabilecek olup iş aramayanlar ve iş arayıp işbaşı yapamayacak olanlardan oluşmaktadır. Bu bilgiler ışığında Temmuz 2022 tarihli İşgücü İstatistikleri Raporu’nda yer alan mevsim etkisinden arındırılmış işgücüne ilişkin tamamlayıcı göstergelere ilişkin Şekil 1.’de gösterilmiştir.

Şekil 1: Mevsim Etkisinden Arındırılmış İşgücüne İlişkin Tamamlayıcı Göstergeler

Kaynak: TÜİK Temmuz 2022 tarihli İşgücü İstatistikleri raporu.

Şekil 1.’de görüldüğü üzere işsizlik oranlarında düşüş trendi olmakla birlikte atıl iş gücü oranında artış olduğu görülmektedir. Yine aynı raporda işgücüne katılma oranının 262 bin kişi azalarak 34 milyon 52 bin kişi olduğu, iş gücüne katılma oranının ise 0,5 puan azalarak %52,6’ya gerilediği belirtilmektedir.

Türkiye’de 129 devlet, 75 vakıf, 4 vakıf meslek yüksek okulu olmak üzere 208 üniversite bulunmakta olup bu üniversitelerde 2020 – 2021 yüksek öğrenim istatistiklerine göre ön lisans programlarında 3.114.613, lisans programlarında 4.676.657, yüksek lisans programlarında 343.569 ve doktora programlarında 106.148 öğrenci eğitim almaktadır (Yüksek Öğretim Bilgi Sistemi, 1 Haziran 2022). Bir diğer ifade ile geçtiğimiz eğitim – öğretim yılında yaklaşık olarak 3.11 milyon ön lisans, 4.6 milyon lisans öğrencisi bulunmaktadır ve öğretim sürelerine göre 2 ile 4 yıl arasında mezun olarak iş gücüne katılacaklardır.

Resmi Gazete’nin 4 Eylül 2022 tarihli 31943 sayılı mükerrer ekinde yayınlanan Orta Vadeli Karar (2023-2025)’da program boyunca yıllık olarak ortalama 890 bin kişilik istihdam artışı ve 2025 yılı itibariyle işsizlik oranı 9,6 olarak hedeflenmiştir. Yeni mezunların da işgücüne katılması ile yıl bazında 890 bin kişilik istihdamın yeterli olmayacağı kanaati oluşmaktadır.

Cengizçetin (2014: 60) Türkiye’de işsizliğin temel nedenleri arasında; büyümenin istihdam yaratmaması ve hızlı nüfus artışı olduğunu ifade etmektedir. Tablo 1’de yer verilen 2008 – 2021 yılları arasında TÜİK İşgücü İstatistiklerinden derlenen nüfus, işgücüne katılma, istihdam ve işsizlik verileri nüfus artışı oranıyla istihdam artış oranının paralellik seyremediği verilerle de desteklemektedir. Türkiye’de hayatına devam eden girişim sayısının arttırılmasının işsizlik oranlarını düşüreceği, dolayısıyla da ekonomik büyümeye olumlu katkı sağlayacağı belirtilmektedir (Takım, 2015: 5).

Tablo 1: 2008 – 2021 Yılları Arasındaki Nüfus, İşgücüne Katılma, İstihdam ve İşsizlik Değerleri

Yıllar	15+ yaş nüfus (Bin)	İşgücü (Bin)	İstihdam (Bin)	İşsiz (Bin)
2008	50.772	23.805	21.194	2.611
2009	51.686	24.748	21.277	3.471
2010	52.541	25.641	22.594	3.046
2011	53.593	26.725	24.110	2.615
2012	54.724	27.339	24.821	2.518
2013	55.608	28.271	25.524	2.747
2014	56.986	28.786	25.933	5.470
2015	57.854	29.678	26.621	3.057
2016	58.720	30.535	27.205	3.330
2017	59.834	31.643	28.189	3.454
2018	60.654	32.274	28.738	3.537
2019	61.469	32.549	28.080	4.469
2020	62.579	30.735	26.695	4.040
2021	63.704	32.716	28.797	3.919

Kaynak: TÜİK, İşgücü İstatistikleri Yıllık verilerinden derlenmiştir.

Girişimcilik araştırmalarında PDK’nın tamamen test edildiği tek araştırma, Kolvereid ve Isaksen (2006) tarafından yapılmıştır. Norveç’teki start-up kurucularından toplanan boylamsal verilerle girişimcilik davranışı, kendi namına çalışma anlamında, PDK ile açıklanamamıştır. Yazın incelendiğinde yapılan araştırmaların girişimcilik niyeti, girişimcilik tutumları / özellikleri ya da algılanan davranış üzerindeki kontrol gibi tek bir fenomen üzerine odaklandığı gözlemlenmiştir. Bu kapsamda, girişimcilerin nasıl girişimci olduklarını kendi cümleleri ile anlattıkları deneyimlerinin incelenerek davranışın öncüllerinin tespit edilmesinin faydalı olacağı kanaati oluşmuştur. Bu araştırma, işletmesi başarılı olmuş girişimcilerin kuruluş sırasında başlarından geçenleri anlattıkları röportajları, tümdengelim yaklaşımıyla nitel analiz teknikleri kullanılarak, kuramın bileşenlerini anlama amacını gütmektedir.

Türkçe yazında ise girişimciliği PDK ile açıklayan nicel araştırmalarda (Durak, 2011; Bozkurt, 2014) kullanılan veriler, potansiyel girişimcilerin (Çoğunlukla öğrencilerden oluşan örneklem kullanılmıştır) yanıtladığı anket verileri ile yapılmıştır. Bu araştırma ise geçmişte kurulan ve halihazırda hayatına devam eden girişimlerin kurucularının veya kurucu ortaklarının hikayelerini anlattıkları röportajlar temel alınarak tasarlanmıştır. Öğrenciler ya da girişimcilik eğitimi alan bireylerden toplanan verilerle yapılan araştırmalarda girişimcilik niyeti tespit edilmiş olup araştırmalarda girişimcilik eylemine ilişkin bir bilgiye rastlanmamıştır. Niyetler, girişimcilik gibi planlanmış davranışları tahmin etmede önem arz etmekle birlikte (Krueger vd., 2000: 422); niyetin değişmesi, zaman etkisi, güven ve bağlılık, bireysel farklılıklar ile uzun dönemli tahminler nedenleriyle, niyetlerin davranışa dönüşmesi her zaman mümkün olamayabilir (Ajzen, 1985). Bu nedenle, bu araştırmada bireylerin niyeti halihazırda eyleme dönüşmüş olup bir girişimci olarak sektörde yer alan bir işletmenin sahibi ya da ortağı konumundadır. Bir diğer ifade ile bu araştırmada, tümdengelim yaklaşımı ile davranıştan niyete ve bu bileşenlerin öncüllerine ilişkin keşfedici bir yaklaşım benimsenmiştir. Bu kapsamda, araştırmanın hem yazına hem de girişimci olmak isteyen bireylere ve girişimcilik eğitimi tasarlayan eğitimcilere katkı sağlaması hedeflenmektedir.

3. Araştırmanın Yöntemi

Bu araştırma temel olarak, girişimcileri başarıya ulaştıran tutumları, öznel normları, yeterlilikleri ve girişimcilik niyetlerini belirleme amacındadır. Araştırmada cevabı aranan sorular “Başarılı girişimcileri diğerlerinden ayıran nedir?”, “Girişimcileri başarılı kılan tutumlar, beceriler, bakış açıları, niyetler ve bu bileşenlerin öncülleri nelerdir?” dir. Bu bağlamda, araştırmada pozitivist bir yönden değerlendirmeyi sağlayacak nitel verilerin (Chell, 2013), bu araştırma özelinde röportajların, kullanılmasının faydalı olacağı düşünülmüştür.

Araştırmada fenomenolojik (görüngü bilimsel) yöntem ile gömülü teoride kullanılan bazı teknikler bir arada kullanılmış olup bu yaklaşımın araştırmaya fayda sağlayacağı düşünülmüştür. Fenomenolojik araştırmalar; küçük bir gruba ait (≤ 10 ; Creswell, 1998) bireylerin yaşadıkları deneyimlerin temelini, felsefeyi de içine katarak ilişkilendirdikleri yapılar arasındaki ilişkileri ve kalıpları bulmaya yaramaktadır (Creswell, 2003: 16).

Bu bağlamda yazında daha önceden yapılan araştırmalar çerçevesinde oluşan bilgilerden ana çatı kurulmuş olup bu kapsamda amaçlı örneklem yöntemi kullanılmıştır. Amaçlı örneklem; araştırmacının yapacağı araştırmaya özel vakaların seçilerek araştırılan konuya ilişkin derinlemesine, keşfedici tespitler yapılmasını sağlamaktadır (Neuman, 2014: 274). Örneklem seçimi için araştırmacı, ulaşılabilirlik ve zaman avantajı sağlaması nedenleriyle Youtube videoları üzerinden örneklem ulaşmıştır. Mevcut algoritmanın yönlendirmesinden bağımsız olması adına, yeni bir Youtube profili oluşturularak “başarılı teknoloji girişimcileri”, “girişimcileri başarıya ulaştıran etmenler”, “başarılı girişimcilik hikayeleri + teknoloji” anahtar sözlükleri ile aramalar yapmıştır. Ulaşılan videolar arasında Story Tell Youtube kanalında “Nasıl Başardılar?” serisinde yer alan 10 girişimcinin röportajlarının araştırma sorularına ilişkin yanıtlara sahip olduğu tespit edilmiş olup örneklem sayısı fenomenolojik araştırmalar için yeterli sayıdadır. Bu röportajların seçilmesinin diğer nedenleri aşağıda aktarılmıştır.

1. Veri seçimi aşamasında tümdengelimci bir bakış açısı ile değerlendirme yapılmıştır. Bir diğer ifade ile bu araştırmada girişimleri hayatına devam eden girişimcilerin kuruluş hikayelerini ve süreçte yaşadıklarını anlattıkları röportajlardan oluşmaktadır.
2. “Nasıl Başardılar” serisi altında yayınlanan röportajlarda, katılımcıların girişimciliğe başlama süreçleri ve bu süreç içerisinde yaşadıklarını anlatmalarına yönelik soruların sorulduğu tespit edilmiştir. Bu bağlamda girişimcilerin kuruluş aşamasında yaşadıklarını, kendi hikayeleri ile birleştirerek olumlu ve olumsuz olayları bir arada anlattıkları gözlemlenmiştir.
3. Röportajlar, TİB (Teknoloji – İletişim – Bilişim) alanında yer alan 10 girişimin kurucularına aittir. Röportajların seçimi sırasında girişimin kurucusu ya da kurucu ortağı olmaları ve TİB sektöründe faaliyet göstermeleri kriter olarak gözetilmiştir.
 - 3.1. Röportajların girişimin kurucusu ya da kurucu ortakları arasından seçilmesinin nedeni kuruluş aşamasında girişimcilerin yaşadıklarını kendi bakış açılarıyla aktarmaları, araştırmadaki değişkenlere ilişkin tutumlarını yansıtmaları açısından önemlidir. İlk ağızdan aktarılan tecrübeler, davranışı gözlemlenin zor olduğu durumlarda ya da sıklıkla ortaya çıkmayan davranışlar sergilendiğinde (Ajzen, 1991), bu durum özelinde kendi işini kurmayı tercih etme gibi, fayda sağlamaktadır.
 - 3.2. TİB, günümüz iş dünyasında yer etmiş bir kavramdır. Avrupa Birliği’nde işgücünün %40’ı TİB alanında çalışmakta olup, toplam çalışanların %60’ı ise TİB sektörü kullanıcıdır, ayrıca benzer bir dağılım ABD için de geçerlidir (Petersen vd., 2004). Türkiye’de ise düşük ve orta teknolojide üretim yapan firmalarda TİB’in istihdam artırıcı bir etkisi olduğu tespit edildiğinden (Kılıçaslan ve Töngür, 2019: 1055) bu alana ilişkin detaylı bilgi sahibi olunmasının faydalı olacağı düşünülmüştür.

Röportajlar, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu’nun 80. Maddesinin C fıkrasının 03/03/2004 tarihli ve 5101/23 sayılı değişikliğinde yer alan 23. Maddesinin 1.bentindeki “Fikir ve

sanat eserlerinin kamu düzeni, eğitim – öğretim, bilimsel araştırma ve haber amacıyla ve kazanç amacı güdülmeksizin icra edilmesi ve kamuya arzı” çerçevesinde “komşu hak sahibi ile film yapımcısının yazılı izni gerekli değildir.” ilkesine bağlı olarak kullanılmıştır. Youtube videoları yayınlanmış materyal olarak kabul edilmekte olup videoların araştırmalarda kullanılması durumunda insan denek kullanılmadığından (Berger, 2012: 9) etik kurul değerlendirmesi alınmamıştır. Röportajlarda, anonimliği sağlamak adına, işletmelerin ismi X1 vb. ile katılımcıların ismi ise K1 vb. kullanılarak isimler anonimleştirilmiştir.

Röportajlar MaxQda 22 Programı’nda kodlanmış olup analizler de aynı program üzerinde yapılmıştır. Osgood (1956: 230-233)’un belirttiği objektiflik, güvenilirlik, geçerlilik, hassaslık, karşılaştırılabilirlik, yararlılık ilkeleri gözetilmiştir. Nitel araştırmalarda güvenilebilirlik, geçerlilik ve objektiflik ile ilgili kullanılan üçgenleme tekniği altındaki teori üçgenleme yöntemi kullanılmıştır. Teori üçgenleme; “yapılan yazın taramalarında tespit edilen araştırmalar ve teoriler temel alınarak farklı görüşlerin elde edilmesi” olarak (Başkale, 2016: 25) tanımlanmaktadır. Röportajların araştırmacı tarafından yapılmamış olması güvenilirliği, araştırmaya ilişkin değişkenlerin yazın taraması neticesinde belirlenmesi geçerliliği arttıran unsurlardır.

Kodlamalar yapılırken gömülü teoride kullanılan açık kodlama tekniği (Corbin ve Strauss, 1990: 423) kullanılmıştır. Açık kodlama ile röportajlardaki tüm metinler kelime, cümle ve olay sıralaması ile kodlanmıştır. Daha sonra kodlamalar yazındaki tanımlara göre sınıflandırılmıştır. Bu kapsamda 2 farklı teknikten yararlanılmıştır. Kullanılan ilk teknik, ilgili değişkenin yazın taramasında tespit edilen tanımlarının içerik olarak ilgili metni kapsamasıdır. İkinci teknik ise, nvivo yöntemidir; metinler içinde değişkenlere ilişkin anahtar kelimelerin aranmasıdır. Yazında daha önce yapılan araştırmalarda tespit edilen PDK bileşenleri ile becerilerin röportajlarda kodlanması sırasında en az 2 farklı katılımcının koda dair yapıdan bahsetmesi durumunda ilgili bileşen kodlara dahil edilmiştir. Bunun nedeni; sadece tek katılımcının bahsettiği bir yapının bireysel faktörlerden kaynaklanan bir durum olma ihtimalini devre dışı bırakarak, tespit tesadüflüğünün önüne geçmektir. Üç veya daha fazla katılımcının aynı yapıdan bahsetmesi bir kriter olarak belirlenseydi; bazı kodların gözden kaçırılması – dahil edilmemesi söz konusu olabilirdi. Bu nedenlerle iki katılımcının aynı yapı hakkındaki ifadeleri değerlendirilmiştir.

İçerik ve söylem analizi yöntemleri ile analizler gerçekleştirilmiştir. Ancak analiz sürecinde, gömülü teori yaklaşımında olduğu gibi, analizler dinamik bir süreçte ilerlemiş olup bir karara varmadan önce farklı fikirlerin denenmesi, bazılarının değiştirilmesi ya da tamamen ortadan kaldırılması (Corbin ve Strauss, 2008) söz konusu olmuştur. Bu bağlamda, kuramsal bilgiler ile bulgular eşzamanlı yapılmış olup, kodlama – analiz – değerlendirme – tekrar kodlama yapılarak dinamik bir yazın süreci içinde araştırma devam etmiştir. Nitel araştırmalarda nicel araştırmalardan farklı olarak sıklıkla kullanılan istatistiksel analiz yöntemleri ve veri setleri yer almadığından (Bansal ve Corley, 2012: 510) model oluşumu ve analizler birlikte aktarılmıştır.

4. Değişkenlerin Kodlanması ve Bulgular

4.1. Girişimciliğe Yönelik Bireysel Tutumlar ve Tanımlayıcı Bulgular

“Tutum, bir bireye atfedilen ve onun bir psikolojik obje ile ilgili düşünce, duygu ve davranışlarını düzenli bir biçimde oluşturan bir eğilimdir” (Smith, 1968’den akt: Kağıtçıbaşı, 2014: 130). Bireylerin girişimciliğe ilişkin tutumları hakkında yazın taraması yapılırken, bireylerin kendilerinin girişimci olması ile girişimciliğe ilişkin tutumlarının birbirlerinin yerine kullanılan kavramlar olduğu, net bir ayırım yapılmadığı tespit edilmiştir. Ancak Heider (1946: 107) bireylere ve nedensel bütünlük oluşturan yapılarla ilişkin tutumların birbirlerini etkilendiğini ifade etmektedir. Bu nedenle yazında yer alan girişimci olmaya ilişkin bireysel tutumlar ile girişimciliğe yönelik tutumlar birlikte aktarılmış olup oluşturulacak modelde her iki yaklaşımdan da yararlanılmasının faydalı olacağı kanaati oluşmuştur. Anlam kargaşasını önlemek adına tezin ilerleyen bölümlerinde “girişimciliğe yönelik bireysel tutumlar (GYBT)” olarak ifade edilecektir.

GYBT tespit etmek için farklı yaklaşımlarla araştırmalar yapılmıştır. Robinson ve diğerleri (1991:19) bireylerin girişimciliğe ilişkin spesifik tutumlarının işte (girişimcilikte) başarı, işte inovasyon, iş çıktıları üzerinde algılanan kişisel kontrol, işte algılanan özgüven olduğunu belirlemiştir. İşte inovasyon; yeni ve benzersiz yöntemlerle yeni işleri anlama ve ilgili ilişkiyi kurma olarak tanımlanırken, işte başarı; işin ya da start-upın büyümesi ile ilgili sonuçlara odaklanma olarak açıklanabilir. İş çıktıları üzerinde algılanan kişisel kontrol ise işin üzerindeki bireyin kontrolü ya da etkisi ile ilgili olup algılanan özgüven ise bireyin ticari işleriyle bağlantılı olarak kendine güveni ve algıladığı yeterliliğine dair değerlendirmelerinden oluşmaktadır. Bu ölçek bireylerin bilişsel, duygusal ve davranışsal tutum bileşenlerin ölçülmesi ve girişimciler ile girişimci olmayan kişilere uygulanarak karşılaştırmalı analizler sonucunda oluşturulmuştur.

Krueger ve Brazeal (1994:96) PDK'nı girişimciliğe uyarlayarak yeniden düzenledikleri Girişimci Olay Modeli'nde davranışa yönelik tutum ve öznel normları algılanan arzu edilebilirlik olarak ele almıştır. Algılanan arzu edilebilirliğin bireylerin girişimcilik ve inovasyon ile ilgili içsel ilgi alanlarıyla ilişkilidir. Kurulan girişim türüne göre (uzmanlık – fırsatları değerlendiren, yüksek büyüme – düşük büyüme, yeni fırsatlar arayan – statükocu) farklılık gösterdiği belirtilmektedir.

Liñán ve Chen (2009) tarafından geliştirilen “Girişimcilik Niyeti Ölçeği'nin” ilgili maddeleri; “Benim için girişimci olmanın avantajları dezavantajlarından fazladır.”, “Bir kariyer olarak girişimcilik benim için ilgi çekicidir.”, “Eğer imkânım ve kaynağım olsaydı bir şirket kurmak isterdim.”, “Girişimci olmak beni çok tatmin ederdi.”, “Birçok seçeneğin arasından girişimci olmayı tercih ederdim.”

GEM'de, girişimcilik sürecinde önemli tutumların; bir işe başlamanın iyi bir kariyer tercihi olması, yeni bir işe başlamanın yüksek bir statü ve saygı sağlayacak olması ile medya tanıtım yapmasının yeni bir iş önemli olarak görülmesi tespit edilmiştir. Karadeniz (2011: 37), bu tutumların daha çok toplumun girişimciliğe ilişkin bakış açısını yansıttığını belirtmektedir.

Dauids (2017) girişimcilik davranışına yönelik tutumu “Girişimci bir kariyere geçme olasılığınız ne kadar?” sorusu ile ölçmüştür. “Hiç olası değil” ve “yüksek olasılıkta” aralığında 5'li Likert ölçeğinde yanıtlanmıştır. Davranışa yönelik tutum ile girişimcilik niyeti arasında 0.73 ($p < 0.001$) korelasyon olduğu tespit edilmiştir.

Lortie ve Castogiovanni (2015: 949) girişimcilik alanında yapılan PDK araştırmalarından yola çıkarak yaptıkları meta analiz çalışmasında girişimci olmaya ilişkin tutumların girişimcilik deneyimleri, bağımsız olma, otorite, kendini gerçekleştirme, ekonomik fırsatlar, beklenen değer, hukuki – finansal – güven çevresi, eğitim ve geçmiş aile işi deneyimlerinden etkilendiği belirtmektedir.

Girişimciliği bilgi-beceri-tutum kapsamında bir yetkinlik olarak ele alan OECD, girişimciliğe ilişkin bireysel tutumları girişimcilik tutkusu, öz yeterlilik, girişimci kimliği, belirsizliğe karşı tolerans, yenilikçilik ve azim olarak sıralamaktadır (Lackéus, 2015: 13).

Bireysel özellikler yerine duruma özel geliştirilip değiştirilebilen, teori odaklı, araştırmaya dayalı geçerli bir ölçüme sahip (Luthans vd., 2007: 166) psikolojik sermaye kavramının bireysel tutumlar yerine girişimcilik araştırmalarında kullanıldığı görülmüştür. Obschonka ve diğerleri (2010) öz yeterlilik, dayanıklılık, umut ve iyimserliğin girişimcilik niyetini etkilediğini bulmuştur. Girişimcilerin başarıya ulaşması ile umut, iyimserlik, dayanıklılık ve öz yeterlilikten oluşan psikolojik sermayeleri arasında ilişki olduğunu gösteren araştırmalar (Baluku vd., 2016) yazında yer almaktadır. Bu araştırmada girişimcilerin algılanan davranış üzerindeki kontrolü öz yeterlilik üzerinden değerlendirileceğinden psikolojik sermayenin bileşenleri arasında yer alan öz yeterliliğe ilişkin tutumlar bu bölümde değerlendirilmeyecektir.

Yazın taramasında edinilen bilgiler çerçevesinde araştırmaya veri sağlayan röportajlarda bireylerin girişimciliğe yönelik tutumları kapsamında aranan tutumlar ve yazındaki tanımları Tablo 2'de yer almaktadır.

Tablo 2: Araştırma İçin Belirlenen GYBT ve Yazındaki Tanımları

Başarım İhtiyacı	Bir şeyi herkesten ve hatta kendisinin daha önceki yaptıklarından daha hızlı ve iyi yapma beklentisi içinde olma (Hansemark, 2003)
İnovasyon	Ticari ya da endüstriyel olarak yeni bir uygulama (Schumpeter, 1934)
Belirsizliğe Karşı Tolerans	Belirsizlik ve muğlaklık karşısında rahat, adapte olabilme, sürprizlere açık (Lackeus, 2015)
Dayanıklılık	Sıkıntı, belirsizlik, çatışma, başarısızlık ve hatta olumlu değişimlere karşı, bireyin kendini toparlayarak artan sorumluluk güdüsüyle ilerlemesi (Luthans, 2002a).
Umut	Bireyin hedefini tespit etmesi ve hedefine ulaşmak için plan yapması aşamalarını kapsayan bilişsel, karşılıklı olarak birbirinden etkilenen yapı (Synder vd., 1991)
İyimserlik	Bireylerin olumlu olayları içsel, kalıcı ve yaygın nedenlerle, olumsuz olayları ise dışsal, geçici ve belirli koşullarla açıklamaları (Luthans, 2002)

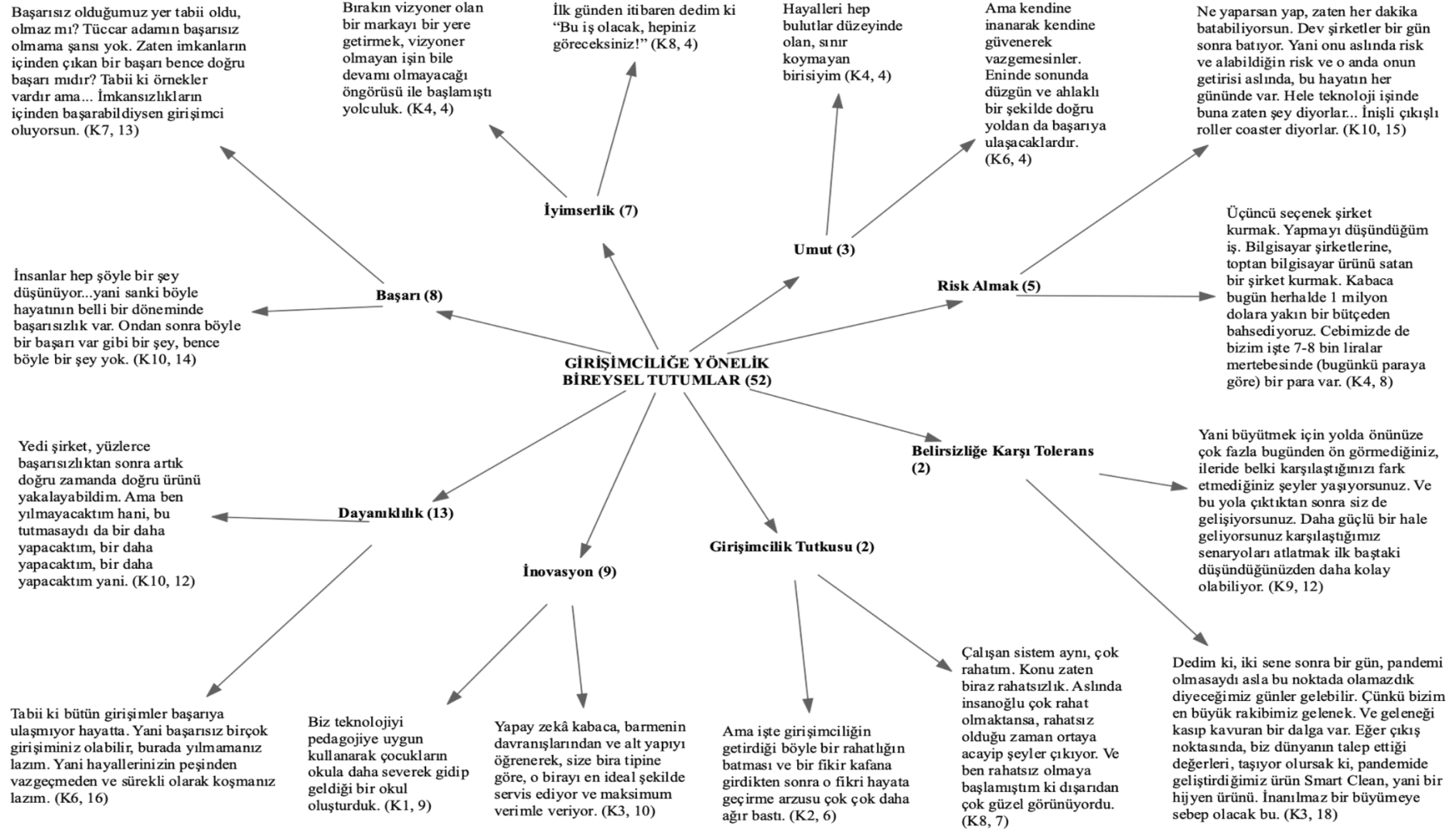
Tespit edilen girişimciliğe yönelik bireysel tutumların tamamında katılımcılar olumlu görüş bildirmiştir. Bu nedenle ayrıca bir kodlama yapılmamıştır. Katılımcılar özelinde tespit edilen kodlara ilişkin detaylı bilgiler Tablo 3'te yer almaktadır.

Tablo 3: Katılımcıların Girişimciliğe Bireysel Yönelik Tutumları

	K1	K2	K3	K4	K5	K6	K7	K8	K9	K10	TOPLAM
Başarı	1	1	0	0	0	1	2	0	0	3	8
Dayanıklılık	0	1	3	1	2	3	0	0	1	2	13
Risk Almak	0	0	1	1	0	0	0	0	1	2	5
Umut	0	1	0	1	0	1	0	0	0	0	3
İnovasyon	1	1	1	1	1	1	1	0	1	1	9
İyimserlik	0	0	1	1	1	1	0	2	1	0	7
Parayı Araç Olarak Görmek	0	1	0	0	0	0	1	1	0	0	3
Belirsizliğe Karşı Tolerans	0	0	1	0	0	0	0	0	1	0	2
Girişimcilik Tutkusu	0	1	0	0	0	0	0	1	0	0	2
GBYT	2	7	8	5	5	7	4	4	5	8	52

Tablo 5'de belirlenen tutumlar dışında bireylerin girişimciliğe yönelik yazında olmayan ancak röportajlarda bahsedilen tutumlar da tespit edilmiştir. Bu tutumlar arasında Fillion (1997)'in ele aldığı risk almak ve parayı bir ölçüm birimi olarak kullanmak gibi özelliklere yönelik tutumlardan katılımcılar bahsetmiştir.

GYBT hiyerarşik kod – alt kod ilişkileri ve kodların içerikleri Şekil 2'de gösterilmektedir. Bazı kodlara ilişkin fazla sayıda ifade olduğundan kodların gösterimi iki ifade ile sınırlandırılmıştır.

Şekil 2: Girişimciliğe Yönelik Bireysel Tutumların Hiyerarşik Kod – Alt Kod İlişkileri

4.2. Öznel Normlar ve Tanımlayıcı Bulgular

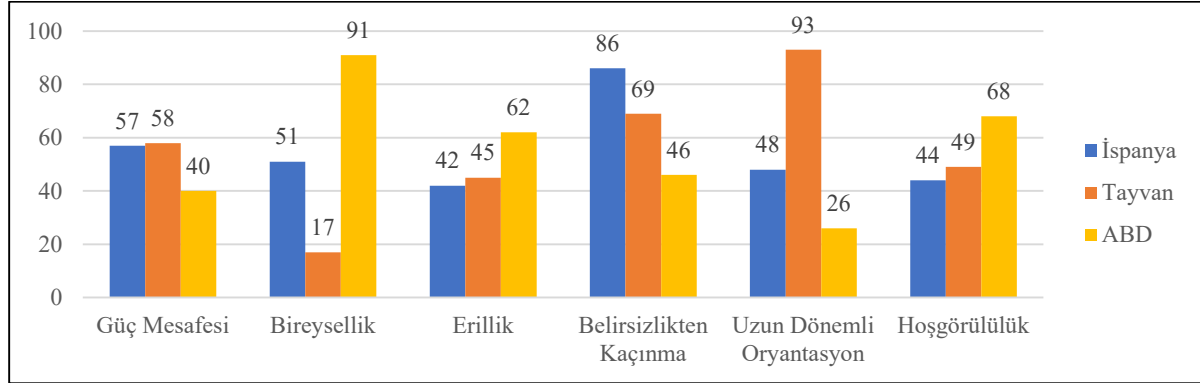
Bireyin davranışı gerçekleştirilmeye karar verme sürecinde üzerindeki sosyal baskı öznel normlar olarak tanımlanmaktadır (Ajzen, 1991: 188). Bu baskı eş, aile, akraba gibi yakın çevre olabilirken aynı zamanda yasalar gibi hukuki yaptırımlar ya da toplumsal olarak bireylerin karar verme süreçlerini etkileyebilecek örf, adet, gelenek gibi yapılar da olabilmektedir. Sheppard vd. (1998) ile Van den Putte (1991) öznel normların PDK'ndaki en zayıf bileşen olduğunu ileri sürmüştür.

Öznel normların girişimcilik niyeti üzerindeki etkisini kuramayan araştırmalar (Krueger vd. 2000; Liñán ve Chen, 2009) yazında yer almaktadır. Krueger vd. (2000)'nin Amerika'daki öğrenciler üzerinde yapılan araştırmanın YEM analizinde sosyal normların niyete etkisinin olmadığını ancak davranışa yönelik tutum ($R^2 = 0.29$, $p < 0.004$) ve algılanan uygulanabilirlik ($R^2 =$, $p < 0.002$) ile öznel normlar arasında korelasyon olduğu raporlanmıştır.

Liñán ve Chen (2009)'nin örnekleme İspanya (i) ve Tayvan'da (t) öğrencilerden oluşmaktadır. Tüm örneklem üzerinde yapılan YEM analizi sonucunda öznel normların niyete etkisine dair anlamlı bir sonuca ulaşılamamıştır. Ancak öznel normların kişisel tutumlar ($i = 0.332$, $t = 0.550$ $p < 0.05$) ve algılanan davranış üzerindeki kontrolle ($i = 0.230$, $t = 0.392$ $p < 0.05$) anlamlı bir ilişkisi olduğu tespit edilmiştir. Tayvanlı öğrencilerin öznel normlarının, kişisel tutumlar ile algılanan davranış üzerindeki kontrolü İspanyol öğrencilere kıyasla daha çok etkilediği gözlemlenmiştir.

Liñán ve diğerleri (2016: 772) yaptıkları araştırmada bireysel değerler ile girişimcilik niyeti arasındaki ilişkinin çevresel etkilerden, bir diğer ifade ile içinde yaşanılan kültürden, bağımsız olmadığını ve bireysellik – kolektivizm boyutunun öznel normlar üzerinde göreceli olarak etkili olduğunu tespit etmiştir. Bu nedenle araştırmalarda yer alan üç ülkeye ait Hofstede (Country Comparison, 14.05.2022)'nin kültürel karşılaşma değerleri Şekil 3.'te gösterilmektedir.

Şekil 3: Hofstede'nin Kültürel Boyutlar Teorisine göre USA, İspanya ve Tayvan'ın Kültürel Kodları

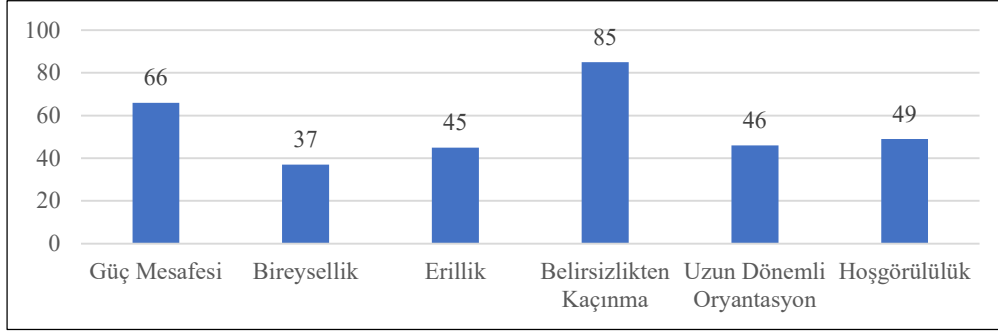
Kaynak: Hofstede Insight – Ülke Karşılaştırması verileri kullanılarak ilgili metinler Türkçeye çevrilerek oluşturulmuştur (Erişim Tarihi: 14.05.2022).

Hofstede (Country Comparison, 14.05.2022) bireyselliği “toplum üyeleri arasındaki karşılıklı bağımlılığın derecesi” olarak ifade etmektedir. Şekil 3'te görüldüğü üzere, bireyselliğin yüksek – orta – düşük olduğu ülkelerde yapılan araştırmalarda öznel normların niyet üzerinde etkisi olmadığı görülmektedir.

Bu bilgiler Türkiye'deki sonuçlar üzerine yazın taraması yapılması ihtiyacını doğurmuştur. Vardar (2018: 98)'in yaptığı araştırmada da benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Öznel normların niyete etkisi bulunmamasıyla birlikte normların davranışa yönelik tutum (0.771 $p < 0.05$) ile davranış üzerindeki kontrol (0.876 $p < 0.05$) etkisi bulunmuştur.

Bu bağlamda, Hofstede Kültürel Boyutlar araştırmasında Türkiye'nin altı boyutta aldığı skorlar Şekil 4'te gösterilmektedir.

Şekil 4. Hofstede'nin Kültürel Boyutlar Teorisine göre Türkiye'nin Kültürel Kodları

Kaynak: Hofstede Insight – Ülke Karşılaştırması verileri kullanılarak ilgili metinler Türkçeye çevrilerek oluşturulmuştur (Erişim Tarihi: 13.05.2022)

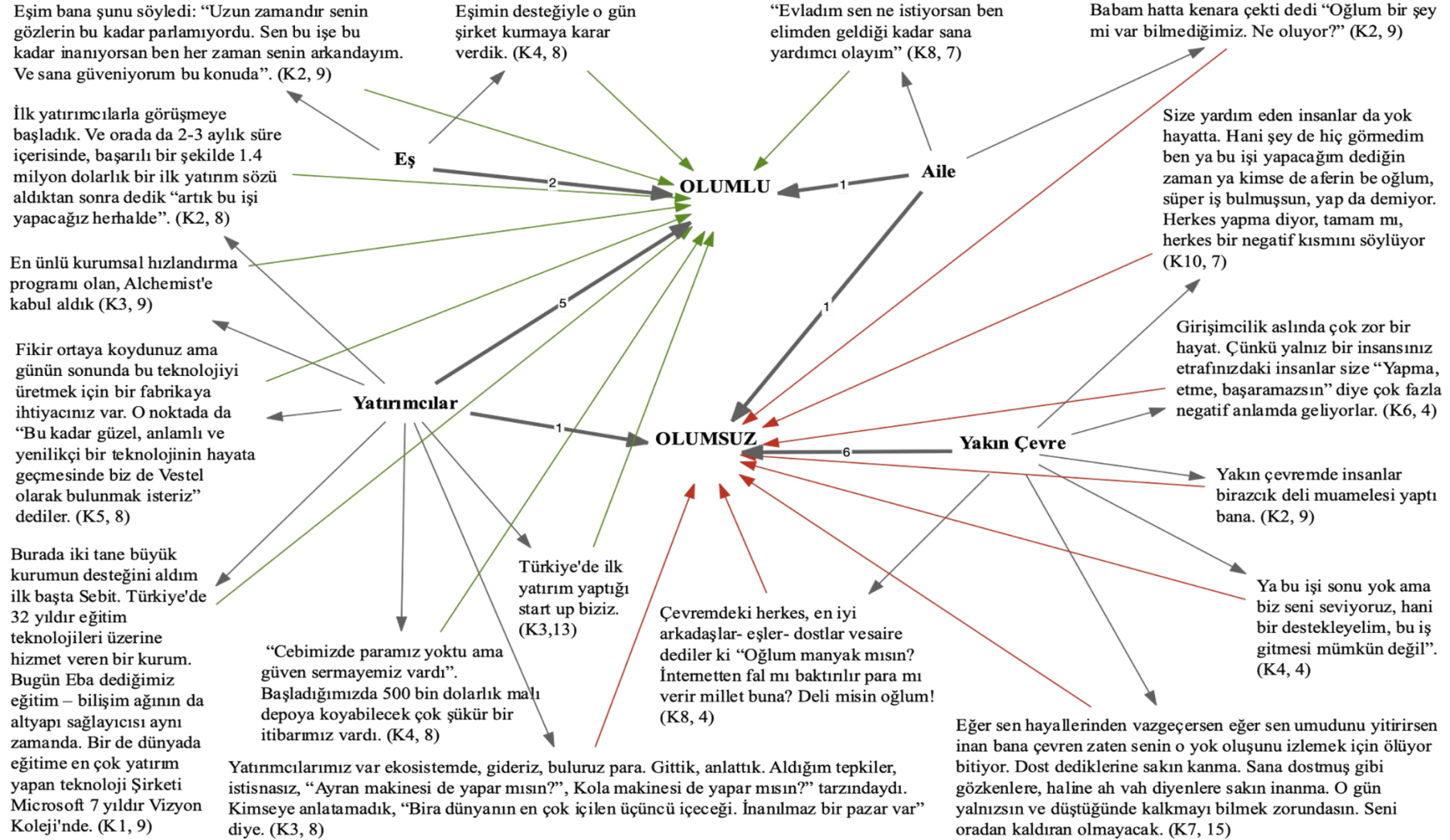
Türkiye'nin bireysellik değeri 37 olarak ölçülmüştür. Bu sonuç Türkiye'nin daha çok kolektivist bir toplum olduğunu göstermektedir. Hofstede, toplulukçu kültürlerde görevlerin yerine getirilmesinden çok grup üyeleri ile kurulan ilişkiler ön planda olduğunu belirtmektedir. Oysa girişimcilik, yazında daha çok bireyselliğe atfedilmiştir. Holland ve Shepherd (2013) bireysel değerler ile girişimcilik davranışı arasında anlamlı bir ilişki olduğunu bulmuştur. Güç, başarı, teşvik ve kendini yönlendirme gibi bireysel değerlerin girişimcilik niyeti üzerinde pozitif etkisi olduğunu Moriano vd. (2007) tarafından tespit etmiştir. Oysa, Assmann ve Ehrl (2021) ise bireyci toplumların fırsatları daha iyi algıladığı ve daha inovatif olduğu için fırsatlara bağlı girişimciliğin daha sık rastlandığını belirtmektedir.

Bu bilgiler ışığında, Türkiye'deki girişimciler üzerinde yapılan bu araştırmada öznel normların davranış üzerinde etkisinin olmayabileceği kanaati oluşmuştur. Yine de bu araştırma, tümdengelim yöntemi ile işletmesi başarılı olmuş girişimci hikayelerinin bulgularına dayandığından öznel normlar analizlere dahil edilmiştir. Öznel normlar hem eş, aile, arkadaşlar ve yatırımcılar olmak üzere tanımlayıcı hem de olumlu ve olumsuz olarak yönü belirtecek şekilde verilerde kodlanmıştır. Katılımcıların öznel normların alt boyutlarına göre ve olumlu – olumsuz olmak üzere kodlanan yanıtları Tablo 4.'te gösterilmiştir.

Tablo 4: Katılımcıların Öznel Normlara İlişkin Yanıtları

	K1	K2	K3	K4	K5	K6	K7	K8	K9	K10	TOPLAM
Aile	0	1	0	0	0	0	0	1	0	0	2
Eş	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0	2
Yakın Çevre	0	1	0	1	0	1	1	1	0	1	6
Yatırımcılar	1	1	3	1	1	0	0	0	0	0	7
Olumlu	1	2	2	2	1	0	0	1	0	0	9
Olumsuz	0	2	1	1	0	1	1	1	0	1	8
Yön	1	4	3	3	1	1	1	2	0	1	17
Öznel Normlar	2	8	6	6	2	2	2	4	0	2	34

Öznel normlar; eş, aile, yakın çevre ve yatırımcılar gibi tanımlayıcı ve olumlu – olumsuz gibi yön belirtme özelliklerine göre iki açıdan kodlanmıştır. Yapılan bu kodlamanın öznel normların girişimcilere yaşattığı etki açısından farklı bir bakış açısı sunması hedeflenmektedir. Bu bağlamda, kodların birlikte oluşum modeli Şekil 5.'te gösterilmiştir.

Şekil 5: Öznel Normlara Ait Kod Birlikte Oluşum Modeli

4.3. Öz Yeterlilik ve Tanımlayıcı Bulgular

PDK'da, GEK'ten farklı olarak, bireyin algılanan davranışı üzerindeki kontrolü hem niyeti doğrudan hem de sergilenecek davranışı dolaylı olarak etkilediği gerekçesiyle eklenmiştir (Madden vd. 1992: 4). Ajzen (1991: 184) algılanan davranış üzerindeki kontrole en yakın kavramın öz yeterlilik olduğunu belirtmiştir. PDK, öz-yeterlik inancının veya algılanan davranışsal kontrolün yapısını, inançlar, tutumlar, niyetler ve davranışlar arasındaki ilişkilerin daha genel bir çerçevesi içinde ele almaktadır (Ajzen: 1991).

Armitage ve Conner (2001: 487) öz yeterliliğin, niyeti en fazla ilave varyans ile açıkladığını belirtmektedir. Ajzen (2002) genel anlamda algılanan öz yeterliliğin, belirli bir davranışı gerçekleştirme yeteneğine odaklanan algılanan davranışsal kontrolden büyük ölçüde farklı olduğunu ifade etmekte olup davranış üzerinde algılanan kontrolün iki bileşenden oluştuğunu belirtmektedir: “Öz yeterlilik; bir davranışı gerçekleştirmenin kolaylığı veya zorluğuyla ilgilidir. Kontrol edilebilirlik ise; davranışı sergilemenin ne ölçüde bireye bağlı olduğu ile ilgilidir.”

Girişimci olmayı PDK ile açıklayan araştırmalarda algılanan davranış üzerindeki kontrol farklı tanımlamalar ile ölçülmüştür. Shapero ve Sokol (1982) tarafından geliştirilen modelde algılanan davranış üzerindeki kontrol, “bireyin bir iş kurma konusunda kendini yeterli hissetme derecesi” olarak tanımlanan algılanan uygulanabilirlik ile açıklanmıştır. Krueger vd. (2000: 419) öz yeterliliği algılanan uygulanabilirliğin bir öncülü olarak modelinde kullanmıştır.

Liñán ve Chen (2009: 596) “algılanan davranış üzerindeki kontrolün sadece yapabilme hissini değil, aynı zamanda davranışın kontrol edilebilirliği hakkındaki algıyı” kapsadığını belirtmektedir. Kolvereid ve Isaksen (2006: 879) girişimciliğe yönelik algılanan öz yeterliliği; fırsatları tanıma, yatırımcı ilişkileri, risk alma ve ekonomik yönetim boyutlarında ölçmüş olup hem niyet hem de davranış ile anlamlı bir ilişki kurulamamıştır.

Vamvaka vd. (2020: 12) algılanan davranış üzerindeki kontrolü algılanan kontrol edilebilirlik ve algılanan öz yeterlilik olarak ölçmüş olup sadece algılanan öz yeterliliğin niyeti doğrudan etkilediğini ($\beta=0.24$, $p<0.001$) tespit etmiştir. Krueger ve Dickson (1994: 396) öz yeterliliğin artmasının, fırsat algısını arttırken tehdit algısının azalmasına ve dolayısıyla değişen fırsat ve tehdit algısının ise risk almayı değiştirdiğini ifade etmektedir.

Girişimci olmaya karar vermek gibi, Krueger (1993: 325) çeşitli alanlardaki hedefe odaklı davranışlarda, öz yeterliliğin son derece güçlü bir öncül olduğunu belirtmektedir. Bandura (1986) öz yeterliliği “bireyin amaçlarına ulaşabilmesi için gerekli davranışları sergilemesi adına sahip olduğu yeteneklere inanması” olarak tanımlamıştır. Bandura (1997: 79) öz yeterlilik inancının bireylerin ilk elden edindikleri deneyimler, dolaylı deneyimler, sözel ikna ile psikolojik ve duygusal durum olarak dört temel kaynak tarafından şekillendiğini ileri sürmektedir. İlk elden edinilen deneyimler; bireylerin yeteneğine dair göstergelerle, dolaylı deneyimler; başkalarının deneyimleri vasıtasıyla yetkinliklerin aktarılmasıyla, sözel ikna bireylerin belirli yeteneklere sahip olduğuna dair sözlü ikna ile bağlı sosyal etkilere; psikolojik ve duygusal durum ise insanların yeteneklerini, güçlerini ve işlev bozukluğuna karşı savunmasızlıklarını kısmen yargıladıkları durumları ifade etmektedir.

Bu araştırmada algılanan davranış üzerindeki kontrol öz yeterlilik kavramı üzerinden ele alınacaktır. Yapılan tüm tanımlamaları özetlemek gerekirse; algılanan davranış üzerindeki kontrol bireylerin davranışı sergilemek için gerekli kontrolün kendilerinde olup olmaması ile ilgilidir. Oysa girişimci olan bireyler kontrolün kendilerinde olduğunu varsayarak davranışı sergilemek adına ellerindeki tüm imkanları kullanırlar. Bu noktada girişimcilerin amacı, “sahip oldukları yeteneklere inanarak” niyetlerini davranışa dönüştürmektedirler. Bu nedenle araştırmada öz yeterlilik kavramının kullanılmasının daha doğru bir yaklaşım olduğu kanaati oluşmuştur.

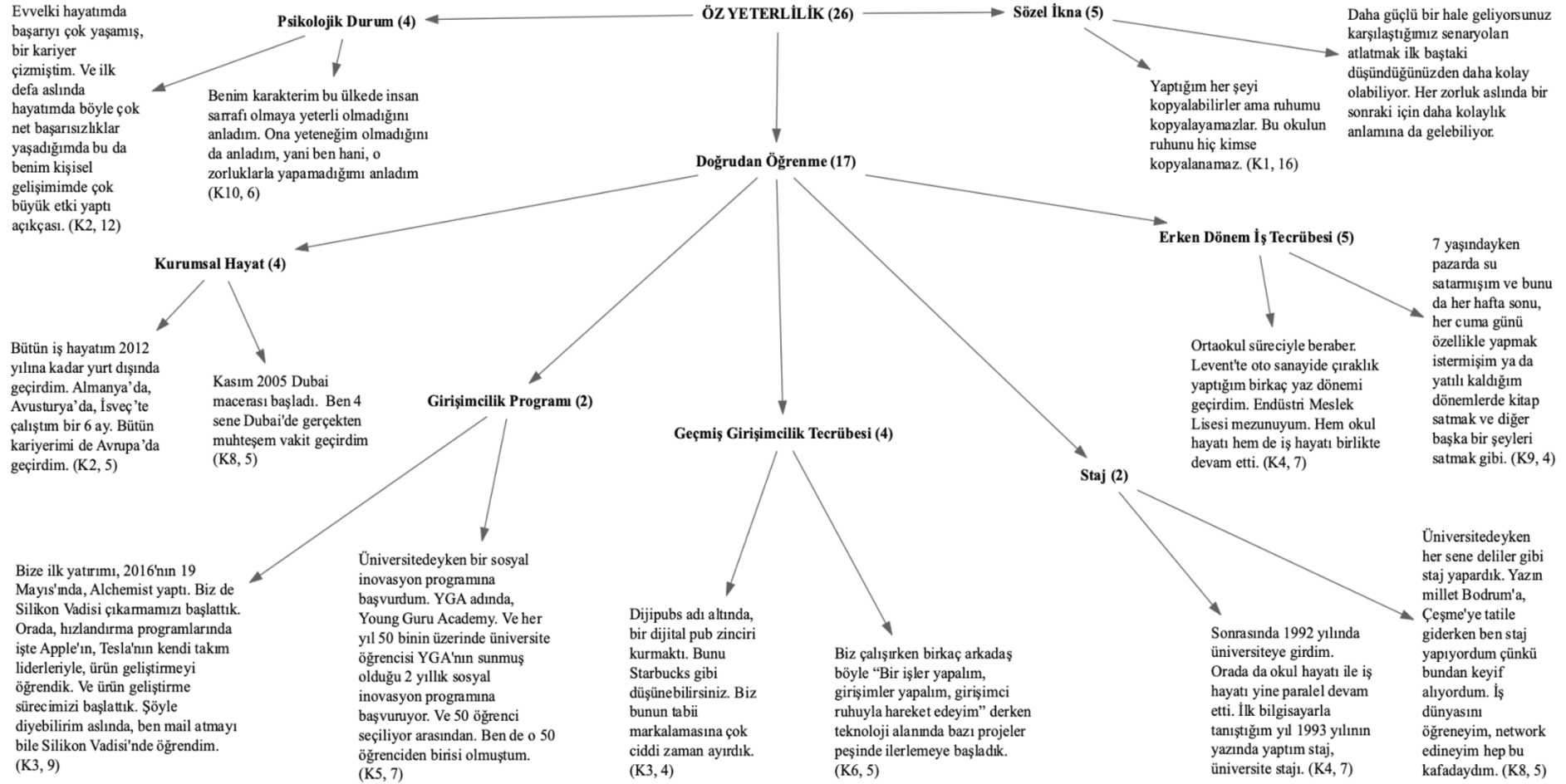
Röportajlarda bireylerin girişimlerini kurdukları dönemlerdeki öz yeterliliklerine ilişkin belirgin ifadeler rastlanmamıştır. Bireylerin öğrenme kalıpları ile öz yeterliliğin şekillendiğini belirten

Bandura'nın ifade ettiği üzere, kavram öğrenme deneyimleri ile ilişkilendirilmiştir. Röportajlarda öz yeterliliğe ilişkin doğrudan öğrenme, sözel ikna ve psikolojik duruma ilişkin kodlamalar yapılmış olup bireylerin dolaylı öğrenmelerine dair ifadeler rastlanamamıştır. İlgili bilgiler Tablo 5. yer almaktadır.

Tablo 5: *Katılımcıların Öz Yeterliliğe Ait Kaynaklara İlişkin Yanıtları*

	K1	K2	K3	K4	K5	K6	K7	K8	K9	K10	TOPLAM
Psikolojik Durum	0	2	0	0	0	0	0	0	0	2	4
Sözel İkna	2	2	0	0	0	0	0	0	1	0	5
Dolaylı Öğrenme	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Erken Dönem İş Tecrübesi	0	1	1	1	0	0	0	0	1	1	5
Geçmiş Girişimcilik Tecrübesi	0	0	1	0	0	1	1	0	1	0	4
Girişimcilik Programı	0	0	1	0	1	0	0	0	0	0	2
Kurumsal Hayat	0	1	0	0	1	1	0	1	0	0	4
Staj	0	0	0	1	0	0	0	1	0	0	2
Doğrudan Öğrenme	0	2	3	2	2	2	1	2	2	1	17
Öz Yeterlilik	2	6	3	2	2	2	1	2	3	3	26

İlgili hiyerarşik kod – alt kod ilişkileri ve kodların içerikleri Şekil 6.'da gösterilmektedir. Bazı kodlara ilişkin fazla sayıda ifade olduğundan kodların gösterimi 2 ile sınırlandırılmıştır.

Şekil 6: Öz Yeterlilik Hiyerarşik Kod – Alt Kod Modeli

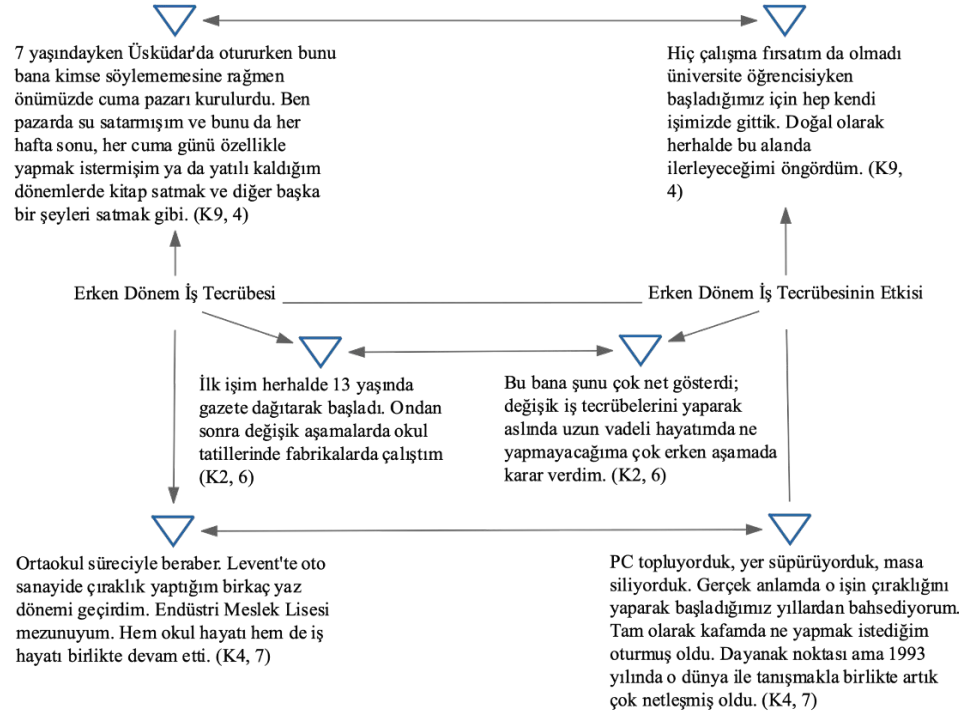
Kariyer öz yeterliliği ile ilgili Hackett (1995: 247)'ın yaptığı araştırmada ilk elden deneyimlerin bireylerin öz yeterlilik algılarının gelişmesine güçlü katkılar yaptığını göstermektedir. Bu nedenle araştırmada, bireylerin öz yeterliliğe ilişkin tutumlarını tespit edebilmek için röportajlarda bahsedilen geçmiş dönem iş – staj – girişimcilik tecrübelerinden faydalanılacaktır. Bu bilgiler ışığında araştırmada kullanılan röportaj sahiplerinin mevcut girişimcilik öncesi iş tecrübelerine ilişkin dağılım Tablo 6.'da gösterilmiştir.

Tablo 6: Katılımcıların Staj, İş Tecrübeleri ve Girişimcilik Programlarına Katılma Durumu

	Erken Dönem İş Tecrübesi	Staj	Geçmiş Dönem Girişimcilik Tecrübesi	Kurumsal İş Tecrübesi	Girişimcilik Programları
K1	X		X		
K2	X			X	
K3	X		X		X
K4	X	X			
K5				X	X
K6			X	X	
K7			X		
K8		X		X	
K9	X				
K10	X		X		

Tablo incelendiğinde erken dönem iş tecrübesine sahip katılımcıların daha fazla olduğu görülmektedir. Burada bahsedilen erken dönem iş tecrübesi röportajlardan alıntılanarak “gazete satmak, fabrikada çalışmak, basketbol antrenörlüğü, çıraklık, su veya kitap satmak, bilgisayar toplamak, satmak, web sitesi kurmak” gibi eylemleri barındırmakta olup genellikle eğitimlerinin devam ettiği döneme dayanmaktadır. Bu kapsamda erken dönem iş tecrübesi olan katılımcılar; K1, K2, K3, K4, K8, K9 ve K10’dur. 3 katılımcı erken dönem iş tecrübelerinin kendilerine katkılarında bahsetmiştir. Bireylere doğrudan öğrenme imkânı sağlayan erken dönem iş tecrübesinin etkisinin kod birlikte oluşum modeli ve ilgili kodlamalar Şekil 7.’de gösterilmektedir.

Şekil 7: Erken Dönem İş Tecrübesi ile Bu Tecrübenin Etkisinin Birlikte Oluşum Modeli

İlgili bölümler incelendiğinde, erken dönem iş tecrübelerinin bireylerin yapmak istedikleri işi (K4, K9) ve hayatta ne yapmayı istemediklerini (K2) belirlemelerinde fayda sağladığı görülmektedir. Bireylerin erken dönem farkındalıkları ve meslek seçimleri adına erken yaşlarda farklı alanlarda

çalışmalarının kariyer tercihleri ile ilişkili olduğunu göstermektedir. Bireylerin mesleki ilgi alanlarını keşfetmesi ve bireysel özelliklerine göre kariyer seçimi Holland'ın Yaklaşımı (1985) ile tutarlı olup yazındaki diğer araştırmalar (Hackett, 1995) ile aynı doğrultudadır. Öz yeterlilik ile ilgili kodlamalar yapılırken katılımcıların kolektif yeterlilik hakkında görüş bildirmiştir. İlgili ifadeler Tablo 7.'de gösterilmiştir.

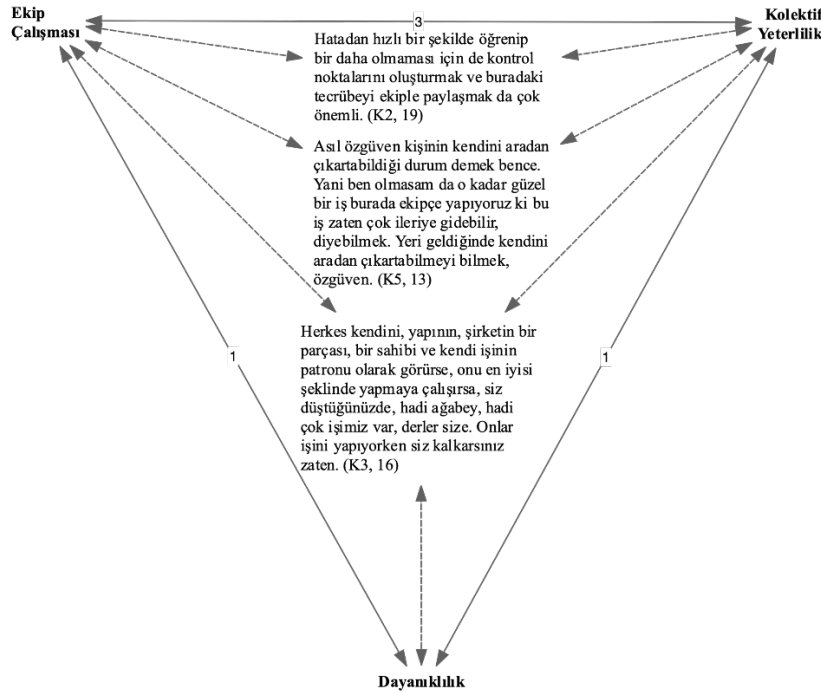
Tablo 7: Katılımcıların Kolektif Yeterlilikle İlgili İfadeleri

Kolektif Yeterlilik – 3 katılımcının 3 ifadesi
Hatadan hızlı bir şekilde öğrenip bir daha olmaması için de kontrol noktalarını oluşturmak ve buradaki tecrübeyi ekiple paylaşmak da çok önemli. [K2; 19]
Herkes kendini, yapının, şirketin bir parçası, bir sahibi ve kendi işinin patronu olarak görürse, onu en iyisi şeklinde yapmaya çalışırsa, siz düştüğünüzde, hadi ağabey, hadi çok işimiz var, derler size. Onlar işini yapıyorken siz kalkarsınız zaten. [K3; 16]
Asıl özgüven kişinin kendini aradan çıkartabildiği durum demek bence. Yani ben olmasam da o kadar güzel bir iş burada ekipçe yapıyoruz ki bu iş zaten çok ileriye gidebilir, diyebilmek. Yeri geldiğinde kendini aradan çıkartabilmeyi bilmek, özgüven. [K5; 13]

Kolektif yeterliliği “Bir grubun, belirli düzeydeki kazanımları üretmek için gerekli olan eylemleri organize etme ve yürütme konusundaki ortak yeteneklerine olan ortak inancı.” olarak tanımlayan Bandura (1997: 477), kolektif yeterliliğin grubu temsil eden bireylerin her birinin öz yeterliliğinin toplamından fazlasını içerdiğini belirtmektedir. Bu durum, kolektif yeterlilik ile ilgili ifadelerin yakından incelenmesi gereğini doğurmuştur.

Bu araştırmada algılanan davranış üzerindeki kontrol, öz yeterlilik üzerinden değerlendirildiğinden ve kolektif yeterliliğin de öz yeterlilik ile aynı kaynaklardan beslenerek benzer işlevler göstermekte olup benzer süreçlerden etkilendiğinden (Arıkan, 2009:12) bu bağlama dahil edilebileceği düşünülmektedir. Bu bağlamda, K2, K3 ve K5'in röportajları tekrar değerlendirilerek ortak bir tema olup olmadığı aranmıştır. Kolektif yeterlilik ile ekip çalışması arasındaki ilişki Şekil 8.'de gösterilmektedir.

Şekil 8: Kolektif Yeterlilik ile Ekip Çalışması Arasındaki İlişki

Şekil 8.'de görüldüğü üzere; kolektif yeterlilik ile ilgili ifadeler ekip çalışmasını kapsamaktadır. Ayrıca K3'ün ifadesinin aynı zamanda dayanıklılığı da kapsadığı görülmektedir. K3, ekibi kendilerini işin sahibi olarak görürse kendisinin lider olarak devam etmekte zorlandığı durumlarda bile hem ekibinin işine devam edeceğini hem de kendisinin devam etmesi için motive edeceğine

inandığını belirtmektedir. Böylece kendisinin dayanıklılığa ilişkin kaynaklarından birinin ekibi olduğunu ileri sürmektedir. Yazında bireyselliğe atıf yapılan araştırmalardan farklı olarak (Moriano, 2007; Holland ve Shepherd, 2013), girişimciliğin kolektif değerlere ilişkin yapılarda da oluşabileceğini düşündürmektedir.

4.4. Niyet ve Tanımlayıcı Bulgular

GEK’te niyet, “davranışın doğrudan öncülü” olarak tanımlanmış olup bu tanım PDK’da da aynı şekilde kullanılmıştır. Ajzen (1985: 29) niyetin davranışı iki koşulda belirlediğini ifade etmektedir: “İlk olarak; davranış sergilenmeden önce bireyin niyetini yansıtmalıdır, ikinci olarak; davranış gönüllü olarak bireyin kontrolü altında sergilenmelidir.” Niyetlerin, sıklıkla, tutumun davranışsal bir parçası olarak ele alındığını belirten Fishbein ve Ajzen (1975: 289) ve bu davranışsal parçanın tutumun duygusal boyutu ile ilişkili olduğunun varsayılması nedeniyle, tutum ve niyet arasında güçlü bir ilişki olduğunu belirtmektedir.

Boyd ve Vozikis (1994: 64) girişimcilik niyetini “iş fikrinin geliştirilmesine ve uygulanmasına yönelik girişimcinin eylemlerine rehberlik eden ve yönlendiren zihin durumu” olarak tanımlamaktadır. Girişimcilik niyeti ile ilgili yazında iki güçlü kavram öne çıktığını ifade eden Krueger (1994: 93): “İlk olarak; belirli tutumlar potansiyel bir davranışı niyetler aracılığıyla etkilemektedir. İkinci olarak; bu tutum ve niyetler hem bireye hem de zamana göre değişebilen öğrenilen ve öğrenilebilir algılara dayanmaktadır.” Belirgin bir niyeti, davranışa yönelik algılanan kontrol ile öznel normların belirlediğini ileri süren Fishbein ve Ajzen (1975: 333) niyetlerin davranışa, hedefe, duruma ve zamana göre değişebileceğini belirtmektedir.

Yazında sıklıkla Linen ve Chen tarafından geliştirilen ölçeğin kullanıldığı tespit edilmiştir. Ölçeğin girişimcilik niyetine ilişkin maddeleri: “1- Girişimci olmak için her şeyi yapmaya hazırım. 2- Mesleki hedefim girişimci olmak. 3- Kendi firmamı kurmak ve işletmek için her türlü çabayı göstereceğim. 4- Gelecekte firma kurmaya kararlıyım. 5- Firma kurmayı çok ciddi olarak düşündüm. 6- Bir gün firma kurmaya kesin niyetim var.” Bu ölçek bireylerin girişimci olmaya ilişkin genel niyetlerini ortaya koymaktadır.

Niyetlerin, davranışı etkileyen motivasyonel faktörleri yakaladığı varsayılmakta olup insanların söz konusu davranışı gerçekleştirmeye ne kadar istekli olduklarının göstergeleri olduğu ifade edilmektedir. Bağımsız olma, otorite, ekonomik fırsatlar ve kendini gerçekleştirmeye ilişkin inançların kendi işini kurmaya yönelik niyetleri belirlemede önemli olduğunu öne süren araştırmalar (Kolvereid, 1996; Kolvereid ve Isaksen, 2006) bulunmaktadır.

Yapılan yazın taraması sonucunda; verilerde aranacak temel girişimcilik niyetleri bağımsız olma, otorite, ekonomik fırsatlar ve kendini gerçekleştirme olarak belirlenmiştir. Bu kavramların yazındaki tanımları Tablo 7’de gösterilmektedir.

Tablo 7: Yazında Yer Alan Spesifik Girişimcilik Niyetlerine İlişkin İnançlar

Bağımsız Olma	Özgürlük, bağımsızlık, kendi patronun olma, kendi iş görevlerini seçme (Kolvereid, 1996)
Otorite	Yetki, kontrol, yönlendirme, sorumluluk (Kolvereid, 1996)
Ekonomik Fırsatlar	Artan ücretler, ekonomik fırsat, gelişme potansiyeli, ücrete bağlı çaba, sonuçların doğrudan ölçümü (Kolvereid, 1996)
Kendini Gerçekleştirme	Kendini gerçekleştirme, hayallerini gerçekleştirme, yaratıcı ihtiyaç, bir şeyler yaratma (Kolvereid, 1996)

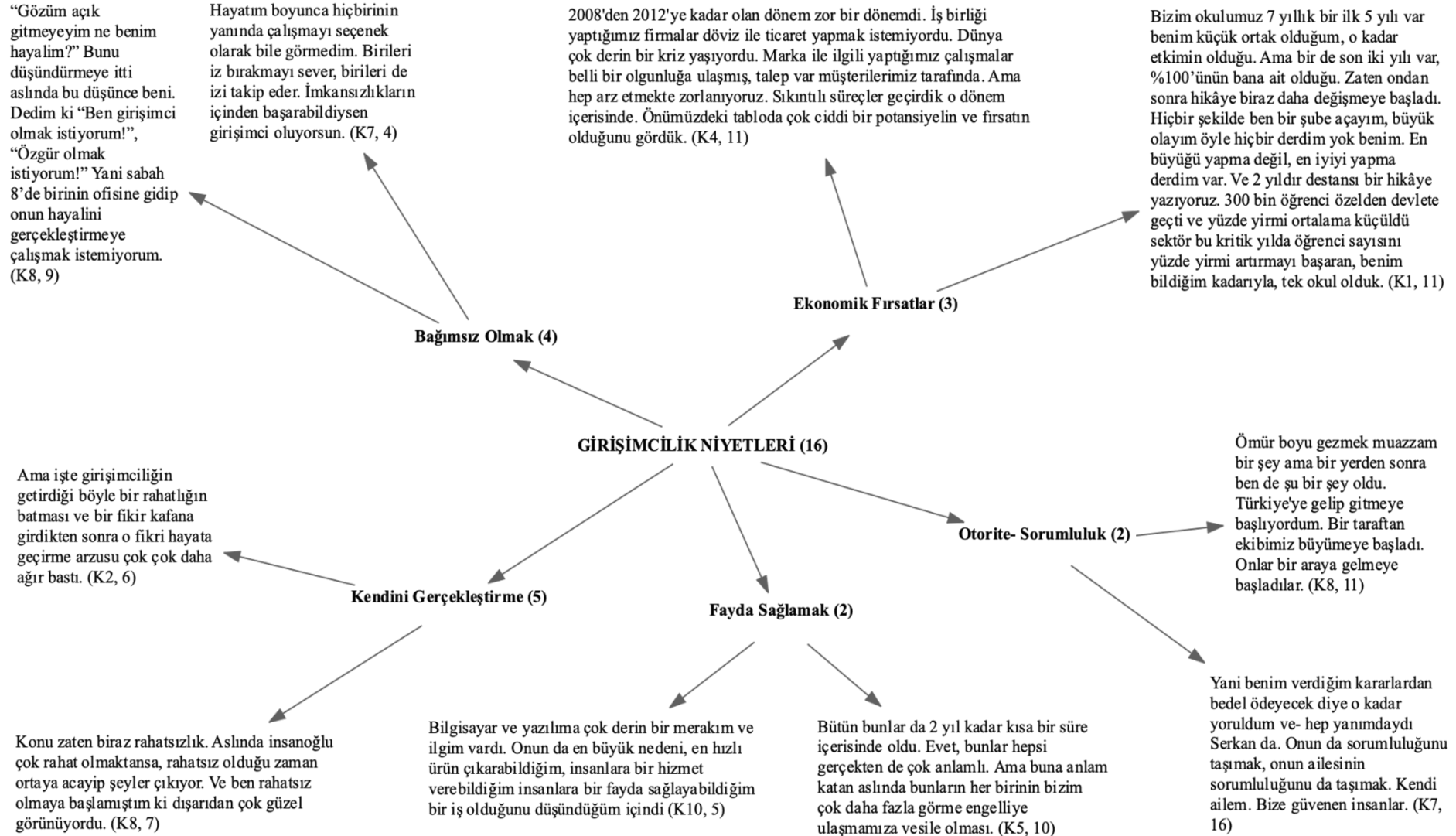
Belirlenen girişimcilik niyetlerine ilişkin inançlar ile yazındaki diğer girişimcilik niyetlerine ilişkin inançlar kodlamalar sırasında metinlerde aranmış olup katılımcıları girişimci olmaya teşvik eden girişimcilik niyetine yönelik potansiyel inançlara ilişkin tematik bir tespit yapılmıştır. Bu araştırmada veri seti olarak kullanılan röportajlarda, katılımcılar hayatına devam eden girişimciler oldukları ve herhangi bir olumsuz görüş bildirmediği için girişimcilik niyetlerinin olumlu olduğu varsayılmaktadır. Bu nedenle ayrıca bir kodlama yapılmamıştır. Tespit edilen girişimcilik niyetlerine ilişkin inançları katılımcılar özelinde gösteren Tablo 8 aşağıda yer almaktadır.

Tablo 8: Katılımcıların Kodlanan Spesifik Girişimcilik Niyetlerine Yönelik İnançlarına İlişkin Yanıtlar

	K1	K2	K3	K4	K5	K6	K7	K8	K9	K10	TOPLAM
Fayda Sağlamak	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1	2
Bağımsız Olmak	1	0	0	0	0	0	1	1	1	0	4
Ekonomik Fırsatlar	1	0	1	1	0	0	0	0	0	0	3
Kendini Gerçekleştirme	0	1	1	0	0	2	0	1	0	0	5
Otorite- Sorumluluk	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	2
Girişimcilik Niyetleri	2	1	2	1	1	2	2	3	1	1	16

Ajzen (1988)'e göre inançlar davranışı belirli bir sonuca veya davranışın oluşturulmasıyla ortaya çıkan fayda ya da zarar gibi diğer bazı niteliklere bağlamaktadır. Kodlanan niyete ilişkin inançlar, Carsrud ve Brännback (2011: 14)'in belirttiği üzere; para, güç, prestij ve/ veya statü kazanmaya yöneliktir. Yazında tespit edilen niyete ilişkin bağımsız olma, ekonomik fırsatlar, kendini gerçekleştirme ve otorite – sorumluluk dışında, iki katılımcı insanlara fayda sağlamanın kendilerinin girişimcilik yolculuğunda önemli olduğunu paylaşmıştır

İlgili hiyerarşik kod – alt kod ilişkileri ve kodların içerikleri Şekil 9.'da gösterilmektedir. Bazı kodlara ilişkin fazla sayıda ifade olduğundan kodların gösterimi 2 ile sınırlandırılmıştır.

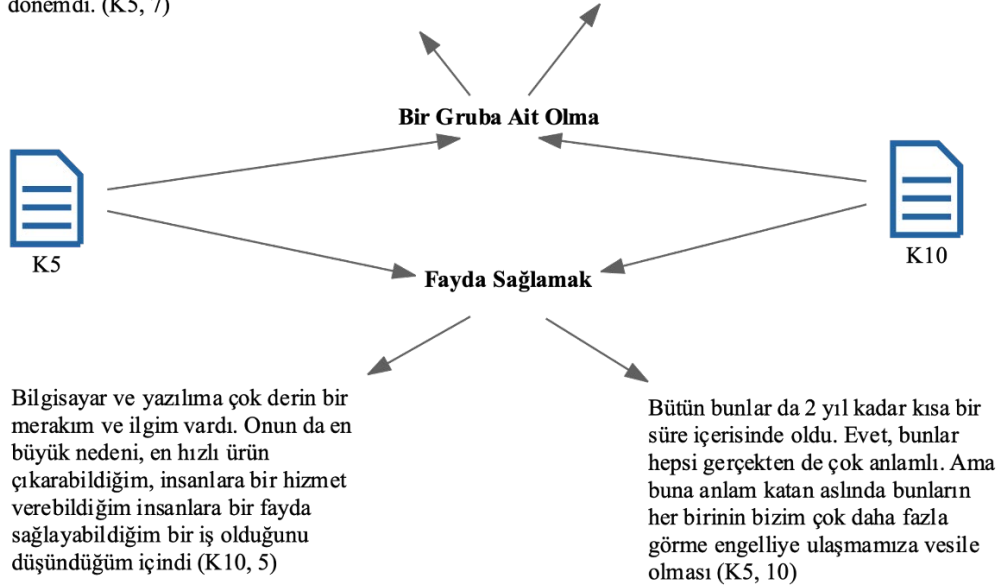
Şekil 9: Girişimcilik Niyetleri Hiyerarşik Kod – Alt Kod Modeli

Girişimcilerin fayda sağlamaya yönelik niyetleri ile ilgili yapılan yazın taramasında bir bulguya rastlanmamıştır. Soto-Simeone ve Kautonen (2021) 50 yaşından sonra girişimci olan bazı bireyin kendilerini faydalı hissetmek için harekete geçtiğini, Singh ve DeNoble'ın 2003'teki çalışmasında haysiyet olarak tanımladığını belirtmektedir. Bu kapsamda fayda sağlamaya ilişkin detaylı bir analiz yapma ihtiyacı doğmuştur. Fayda sağlamak boyutunun kodlandığı K5 ile K10'un röportajları tekrar değerlendirilerek ortak bir tema aranmıştır. Her iki katılımcının röportajlarında bir gruba ait olma olarak kodlanan deneyimleri yaşadıkları tespit edilmiştir. K5 ve K10'un fayda sağlamak ve bir gruba ait olmaya ilişkin ifadeleri Şekil 10.'da gösterilmektedir.

Şekil 10: K5 ve K10 İki Vaka Modeli

Ve sonrasında liseye bir gittim sınıf 50 kişi. İnanılmaz bir şey, sudan çıkmış balığa döndüm bir anda. Orada aslında, ciddi bir adaptasyon süreci geçirdim. Orada gören görmeyen, hep birlikte okuyorsunuz. Tamam, çok gerekli. Yani doğal bir süreç, normal bir süreç. Ama sınıfa bir girdim en öndeki kişi ile en arkadaki kişi şakalaşiyor göz kontağı kuruyorlar falan böyle. Bir şeye gülüyorlar. "Burada öğrenmem gereken şeyler var." dedim sosyal iletişim becerisi olarak en başta. Akademik öğreneceğim şeylerden öte. Lise hayatı benim için değerlendirdiğim zaman, şimdi dönüp bakıyorum "ezik" diye tabir edeceğim yıllar olmuş. Çok daha içine kapanık, biraz daha anlamaya çalışan sosyal hayatı, bir dönemdi. (K5, 7)

Benim karakterim bu ülkede insan sarrafi olmaya yeterli olmadığını anladım. Ona yeteneğim olmadığını da anladım, yani ben hani, o zorluklarla yapamadığımı anladım. E otuz yaşına geldiğimde de şöyle bir karar aldım. Artık o zaman askerliğim gelmişti. Üniversite mastırı yapmıştım o bitmişti. Kız arkadaşımından ayrılmıştım, hiç param kalmamıştı. Ondan sonra ortaklarım demişti ki, sen hisseleri sat, çık demişti. Böyle hayatımın en düşük anydı o. Dedim ki o zaman yani, ya ben artık defalarca gitmek istiyordum. Herkes artık git Şahin diyordu. Ondan sonra dedim ben artık gemileri yakacağım, gideceğim. (K10, 6)

Ait olma ihtiyacının, erken yaşlarda gelişen sosyal ve öğrenilmiş bir güdü olduğunu belirten Can Baysal (2004: 155) grupların oluşmasının bu güdüye bağlı olduğunu ifade etmektedir. Bireylerin hayatında sosyal gruplar önemlidir çünkü kişiliğimizle ilgili bazı bilgileri ait olduğumuz grubun özellikleri dayandırarak, çıkarımlarda bulunarak ediniriz. Tajfel (1978: 63) bu fenomeni Sosyal Kimlik ismi altında kuramlaştırarak "Bireyin benlik kavramının, bir sosyal gruba (veya gruplara) üyeliği hakkındaki bilgisinden ve bu üyeliğe atfedilen değer veya duygusal önemden türeyen kısmı" olarak tanımlamaktadır. Olumlu bir sosyal kimlik, kesinlik ve olumlu benlik saygısı duygularına katkıda bulunurken, olumsuz bir sosyal kimlik ise grubun statüsünü yükseltmeye çalışmak ya da daha yüksek bir statü grubuna girmeye çalışmak gibi bireyi çeşitli çözüm yollarına sevk etmektedir (Scheepers ve Ellemers, 2019:140)

Şekil 5.12’de görüldüğü üzere, K5’in lisede ve K10’un da Amerika’ya taşınmadan önce bulunduğu yakın çevresine ait hissetmediklerini belirten ifadeleri bulunmaktadır. Bu noktada bir gruba ait olma ihtiyacının daha geniş gruplara fayda sağlama ihtiyacı üzerinden karşılandığını düşündürmektedir. Bu düşüncenin gelişmesinde bir başka etken ise her iki girişimcinin de sosyal girişimci niteliklerini taşınmasından kaynaklanmaktadır. Thompson (2002) sosyal girişimcileri; “Özellikleri ve davranışları iş girişimciliği ile ilişkili ancak para kazanmaktan çok toplumla ilgilenmeye ve yardım etmeye odaklanan kişiler” olarak tanımlamaktadır. Fayda sağlamak kodu içerisinde tanımlanan ifadeler, bu tanım ile paralellik arz etmektedir. Carland ve diğerleri (1984) girişimcilerin işletmelerini kendi kişiliklerinin bir parçası olarak algıladığını ileri sürmektedir. Bu nedenlerle fayda sağlamak niyetinde olan bireylerin bir gruba ait olma ihtiyacı ile girişimci olması yazın ile tutarlı olduğu kanaati oluşmaktadır.

5. Sonuç

Bu araştırma, Türkiye’deki TİB alanında başarılı olmuş girişimcilerin PDK bileşenlerini belirlemek için tasarlanmıştır. Araştırma kapsamında tespit edilen girişimcilğe yönelik bireysel tutumlar; belirsizliğe karşı tolerans ve girişimcilik tutkusu (Lackéus, 2015), başarı (Robinson vd., 1991), inovasyon (Robinson vd., 1991; Lackéus, 2015), risk almak ve parayı bir ölçüm birimi olarak kullanmak (Fillion, 1997) ile psikolojik sermaye bileşenlerinden umut, iyimserlik ve dayanıklılık (Obschonka vd., 2010; Baluku vd., 2016) yazın ile tutarlıdır.

Öznel normlar; hem eş, aile, yakın çevre ve yatırımcılar özelinde tanımlayıcı hem de olumlu ve olumsuz olmak üzere yön belirleyici bir yaklaşım ile kodlanmıştır. Girişimcilerin eşleri ve yatırımcıları tarafından olumlu, yakın çevreleri tarafından ise olumsuz yorumlar aldığı görülmüştür.

Bu araştırmada, PDK bileşenlerinden algılanan davranış üzerindeki kontrol, öz yeterlilik üzerinden değerlendirilmiştir. Bireylerin öz yeterliliğine ilişkin ifadeleri röportajlarda direkt olarak yer almadığından öz yeterliliğe ilişkin kaynaklar araştırılmıştır. Sözel ikna, psikolojik durum ve doğrudan öğrenme üzerinden kodlamalar yapılmıştır. Dolaylı öğrenmeye ilişkin bir ifadeye rastlanmamış olup doğrudan öğrenme ile ilgili olarak erken dönem iş tecrübesi, geçmiş girişimcilik tecrübesi, katıldıkları girişimcilik programı, kurumsal iş tecrübesi ve stajları ile ilgili bilgiler röportajlarda yer almaktadır. Erken dönem iş tecrübesi ve bu tecrübenin kendilerine katkılarında bahseden 3 katılımcının söylemleri analiz edildiğinde, hayatta yapmak istediklerini keşfetmeleri açısından önemi tespit edilmiştir. Bu bağlamda edinilen sonuçlar, Holland’ın mesleki ilgi alanları ve bireysel özelliklere göre kariyer seçimi (1985) ve Hackett’in (1995) kariyer öz yeterliliği ile ilgili araştırmaları ile tutarlıdır. Yazından farklı olarak kolektif yeterliliğe ilişkin 3 katılımcı görüş beyan etmiştir. Kolektif yeterlilik öz yeterlilik ile benzer kaynaklardan beslenerek oluşmaktadır. Bu nedenle öz yeterlilik kavramı altında ele alınmıştır. Katılımcıların özellikle kolektif yeterlilik ile ekip çalışması becerisini birlikte kullandığı tespit edilmiştir. Girişimcileri konu alan bir araştırmada katılımcıların öz yeterlilikle birlikte kolektif yeterlilik hakkında ifadelerinin yer alması, yazında özellikle bireyselliğe atfedilen girişimcilik kavramı açısından detaylıca araştırılması gereken bir olgu olduğu düşünülmektedir.

Girişimcilik niyetleri arasında bağımsız olma, otorite, ekonomik fırsatlar ve kendini gerçekleştirmeye (Kolvereid, 1996; Kolvereid ve Isaksen, 2006) ilişkin niyetler yazın taraması sırasında tespit edilmiştir. 2 katılımcının fayda sağlamaya yönelik niyetleri kodlanmıştır. Fayda sağlama niyetinin bireylerin bir gruba ait olma ihtiyacı ile bağlantılı olduğu ve sosyal kimlik kuramı (Tajfel, 1978) ile fayda sağlamanın ilişkili olduğu sonucuna varılmıştır. Fayda sağlama niyetinde olan girişimcilerin sosyal girişimcilik özellikleri sergilediği tespit edilmiştir.

- Araştırmanın Kısıtları ve Gelecekteki Araştırmalar için Öneriler

Bu araştırmanın bir taraftan en güçlü bir diğer taraftan da en zayıf yanı araştırma kapsamında kullanılan röportajların araştırmacı tarafından yapılmamış olmasıdır. En güçlü yanı olmasının iki nedeni vardır: İlk olarak; sorular araştırmacı tarafından sorulmadığı için katılımcıların yanıtları ile

ilgili bir yönlendirme yapılması söz konusu değildir, araştırmacı girişimcileri şahsen tanımadığı ve veri toplama aşaması öncesinde kendileri hakkında bilgi sahibi olmadığı için bir ön yargı ya da hale etkisinin varlığı mümkün değildir. İkinci olarak; bu röportajlar, bilimsel bir araştırmada veri olarak kullanılma ihtimali düşünülmeden yanıtlanmıştır. Bu kapsamda katılımcıların olumlu ve olumsuz tecrübelerini birlikte aktardıkları ve konuşmaların içten bir anlatımla gerçekleştiği gözlemlenmiştir. Girişimcilerde olumluluk ya da olumsuzluk yanılığine dair bir bulguya rastlanmamıştır. En zayıf yanı olması ise; röportajlar araştırmacı tarafından yapılmadığı için tespit edilen kolektif yeterlilik, fayda sağlamak vb. temalar hakkında açılımlayıcı sorular sorulması fırsatının olmamasından kaynaklanmaktadır.

Bu araştırmanın bir başka kısıtı ise sonuçların Türkiye'deki tüm girişimcileri kapsayacak şekilde genellenemeyecek olmasıdır. Bir başka sektördeki örneklem ile bir başka sektörün girişimcileri ile benzer bir araştırma tasarlanması durumunda farklı sonuçların çıkması söz konusu olabilir.

Araştırmada elde edilen sonuçların Türkiye'de girişimciliğin ortaya çıkışını açıklamasına yardımcı olacak bilgiler elde ettiği düşünülmektedir. Bu bağlamda, GYBT, öznel normlar, öz yeterlilik kaynakları ve girişimcilik niyetlerinin Türkiye'nin sosyokültürel yapısına uygun olarak belirlenmesi adına önem taşımaktadır. Bu kapsamda, bu alanda çalışacak araştırmacıların; farklı sektörlerde yer alan başarılı girişimciler üzerinde yapacağı boylamsal bir araştırma hem PDK'nın girişimcilik alanına uyarlanmasına hem de girişimcilik eğitiminin tutum, öz yeterlilik ve girişimcilik niyetlerini kapsayacak şekilde yeniden dizayn edilmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu araştırma için PDK bileşenlerini kapsayan ve Türkiye'deki sosyokültürel temelleri kapsayan bir ölçek geliştirilmesi öncelikli bir ihtiyaçtır. İlköğretim öğrencileri düzeyinde bu ölçekte tespit edilecek PDK bileşenlerinin davranışa dönüşmesini sağlayacak modüllerin eğitim sistemine entegrasyonunun önemli olduğu düşünülmektedir. Bu bağlamda; eğitim alanında uzmanlaşmış araştırmacıların bu konu ile ilgili yeni araştırmalar tasarlanması önemlidir. Ayrıca erken dönem iş tecrübesinin bireylerin hem yapmak istedikleri işleri belirlemeye hem de girişimcilikle ilgili staj yapmasının faydalı olacağı kanaati oluşmuştur. İşletmeler içinse; öğrencilere staj imkânı sağlamanın ve bu stajların, öğrencilerin, örneğin; fotokopi çekme yetenekleri geliştirmeleri dışında, bu araştırmada bahsedilen olumlu tutumlar ile öz yeterlilik geliştirmelerini sağlayacak şekilde tasarlanmasının girişimcilik faaliyetlerini arttıracığı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Ajzen, I. (1985). "From Intentions to Actions: A Theory of Planned Behavior. In Action Control". Ed: Kuhl, J., & Beckmann, J. *Action-control: From Cognition to Behavior*. 1st Edition, Heidelberg: Springer, pp. 11-39.
- Ajzen, I. (1988). *Attitudes, Personality, and Behavior*. Chicago: Dorsey Press.
- Ajzen, I. (1991). "The Theory of Planned Behavior". *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 50(2): 179-211.
- Ajzen, I. (2002). "Perceived Behavioral Control, Self-Efficacy, Locus Of Control, And The Theory Of Planned Behavior". *Journal of Applied Social Psychology*, 32(4): 665–683.
- Arıkan, S. (2009). Collective Efficacy and Organizational Effectiveness: Antecedents and Consequences (Yayımlanmamış Doktora Tezi). *Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü*.
- Armitage, C. J., & Conner, M., (2001). "Efficacy of the Theory of Planned Behaviour: A Meta-Analytic Review". *British Journal of Social Psychology*, 40(4): 471-499.
- Assmann, D., & Ehrl, P. (2021). "Individualistic Culture and Entrepreneurial Opportunities". *Journal of Economic Behavior & Organization*, 188: 1248-1268.
- Bagozzi, R., Baumgartner, H., & Yi, Y. (1989). "An Investigation Into the Role of Intentions As Mediators of the Attitude-Behavior Relationship". *Journal of Economic Psychology* 10: 35–62.
- Baluku, M.M., Kikooma, J.F. & Kibanja, G.M. (2016). "Psychological Capital and the Startup Capital Entrepreneurial Success Relationship". *Journal of Small Business and Entrepreneurship*, 28(1): 27-54.
- Bandura, A., (1997). *Self-Efficacy: The Exercise of Control*. New york: W. H. Freeman, 1st edition.
- Bansal, P., & Corley, K. (2012) "Publishing in AMJ—Part 7: What's Different About Qualitative Research?". *Academy of Management Journal*, 55(3): 509-513.
- Başkale, H. (2016). "Nitel Araştırmalarda Geçerlik, Güvenirlilik ve Örneklem Büyüklüğünün Belirlenmesi". *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 9(1): 23-28
- Baumol, W . J. (1996). *Entrepreneurship, Management and the Structure of Pay Offs*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Berger, I. (2012). "YouTube as a Source of Data". *Psychology Postgraduate Affairs Group Quarterly*, 83: 9-12.
- Bird, B. (1988). "Implementing Entrepreneurial Ideas: The Case for Intentions". *Academy of Management Review*, 13: 442-454.
- Boyd, N., & Vozikis, G. (1994). "The Influence of Self-Efficacy on the Development of Entrepreneurial Intentions and Actions". *Entrepreneurship: Theory and Practice*, 18(4): 63–77.
- Bozkurt, Ö. Ç. (2014). "Planlanmış Davranış Teorisi Çerçevesinde Öğrencilerin Girişimci Olma Niyetlerinin İncelenmesi". *Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 3(1): 27-47.
- Can Baysal A., (2004). "Güdülenme". Ed.: Can Baysal A., & Tekarslan, E., *Davranış Bilimleri*, 4. Baskı, İstanbul: Avcıol Basım-Yayın, ss. 143-170.

- Cambridge Dictionary, Girişimcilik, <https://dictionary.cambridge.org/tr/sözlük/ingilizce/entrepreneurship> ehost 6 Ekim 2020
- Carland, J. W., Hoy, F., Boulton, W. R., & Carland, J. A. C. (1984). "Differentiating Entrepreneurs from Small Business Owners: A Conceptualization". *Academy of Management Review*, 9 (2): 354-359.
- Carsrud, A., & Brännback, M. (2011). "Entrepreneurial Motivations: What Do We still Need to Know?". *Journal of Small Business Management*, 49(1): 9-26.
- Cengizçetin, E. (2014). "Çeşitli Ülkeler ve Türkiye 'de İş Yaratma ve Bu Bağlamda Kamu İstihdam Kurumlarının Rolü ve Türkiye 'de Uygulanabilirliği". (Uzmanlık Tezi) T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Türkiye İş Kurumu Müdürlüğü, Ankara.
- Chell, E. (2013). "Review of Skill and the Entrepreneurial Process". *International Journal of Entrepreneurial Behavior & Research*, 19(1): 6-31
- Corbin, J. M., & Strauss, A. (1990). "Grounded Theory Research: Procedures, Canons, and Evaluative Criteria". *Qualitative sociology*, 13(1): 3-21.
- Corbin, J. Strauss (2008). *Basics of Qualitative Research: Grounded Theory Procedures and Techniques*. 3rd edition, London: Sage.
- Creswell, J.W. (1998). *Qualitative Inquiry and Research Design: Choosing Among Five Traditions*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Creswell, J.W. (2003). *Research Design: Qualitative, Quantitative, And Mixed Methods Approaches* (2nd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Dauids, F. (2017). "The Theory of Planned Behaviour and the Entrepreneurial Event Model as Predictive Models of Entrepreneurial Intention". Master's thesis, University of Cape Town.
- Drucker, P. F., (2006) *Innovation and Entrepreneurship*, (Reprint edition). New York: Harper Business.
- Durak, İ. (2011). "Girişimciliği Etkileyen Çevresel Faktörlerle İlgili Girişimcilerin Tutumları: Bir Alan Araştırması". *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 9(2): 191-213.
- Eğilmez, M. (2012). "İşsizlik nasıl hesaplanıyor?", Kendime yazılar, (Çevrimiçi) <https://www.mahfiegilmez.com/2012/01/issizlik-nasl-hesaplaniyor.html> /eHost 29 Nisan 2022
- Gartner, W. B. (1988). "Who is an Entrepreneur?" is the Wrong Question". *American Journal Of Small Business*, 12(4): 11-32.
- Güner, H., & Korkmaz, A. (2011). "İstihdamın Arttırılmasında Girişimciliğin Önemi: Girişimcilik Destekleme Modeli Olarak İŞGEM'LER". *Çalışma İlişkileri Dergisi*, 2(1): 42-65.
- Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu. T.C. Cumhurbaşkanlığı Mevzuat Bilgi Sistemi, 5846 sayılı kanun, (Çevrimiçi) <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.3.5846.pdf> ehost 14.05.2022
- Fillion, J. (1997). *Entrepreneurship: Managers and Small Business Owner Managers In EC* (No. 97). Working Paper.
- Fishbein, M., & Ajzen, I. (1975). *Belief, Attitude, Intention, and Behavior: An Introduction to Theory and Research*. Reading, MA: Addison – Wesley.
- Hackett, G., (1995). "Self-Efficacy in Career Choice and Development". (Ed.) A. Bandura. *Self-Efficacy in Changing Societies*. 1st. Edition. New York: Cambridge.
- Heider, F. (1946). "Attitudes and Cognitive Organization". *The Journal of Psychology*, 21(1): 107-112.

- Hofstede Insight Ülke Karşılaştırması, <https://www.hofstede-insights.com/country-comparison/turkey/> ehost 13.05.2022
- Holland, D.V., & Shepherd, D.A. (2013). “Deciding to persist: Adversity, Values, and Entrepreneurs’ Decision Policies”. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 37(2): 331–358.
- Karadeniz, E. (2011). *Entrepreneurship in Turkey 2010: The Global Entrepreneurship Monitor (GEM)*. Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB), Ankara.
- Katz, J. A., & Gartner, W. B. (1988). “Properties of Emerging Organizations”. *Academy of Management Review*, 13: 429-441.
- Kılıçaslan, Y., & Töngür, Ü. (2019). “ICT and employment generation: evidence from Turkish manufacturing”. *Applied Economics Letters*, 26(13): 1053-1057
- Krueger, N. (1993). “The Impact of Prior Entrepreneurial Exposure on Perceptions of New Venture Feasibility and Desirability”. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 18(1): 5-21.
- Krueger Jr, N. F., & Brazeal, D. V. (1994) “Entrepreneurial Potential and Potential Entrepreneurs”. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 18(3): 91-104.
- Krueger, N. F., & Carsrud, A. L. (1993). “Entrepreneurial Intentions: Applying the Theory of Planned Behaviour”. *Entrepreneurship & Regional Development*, 5(4): 315-330.
- Krueger Jr, N., & Dickson, P. R. (1994). “How Believing in Ourselves Increases Risk Taking: Perceived Self-Efficacy and Opportunity Recognition”. *Decision Sciences*, 25(3): 385-400.
- Krueger Jr, N. F., Reilly, M. D., & Carsrud, A. L. (2000). “Competing Models of Entrepreneurial Intentions”. *Journal of Business Venturing*, 15(5-6): 411-432.
- Kolvereid, L. (1996). “Organizational Employment Versus Self-Employment: Reasons for Career Choice Intentions”. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 20(3): 23-31.
- Kolvereid, L., & Isaksen, E. (2006). “New Business Start-Up and Subsequent Entry Into Self-Employment”. *Journal of Business Venturing*, 21(6): 866-885.
- Lackéus, M. (2015). Entrepreneurship in Education. What, Why, When, How. Entrepreneurship 360 Background Paper. (Çevrimiçi) http://www.oecd.org/cfe/leed/BGP_Entrepreneurship-in-Education.pdf / ehost 7 Mayıs 2022
- Liñán, F., Moriano, J. A., & Jaén, I. (2016). “Individualism and Entrepreneurship: Does the Pattern Depend on the Social Context?”. *International Small Business Journal*, 34(6): 760-776.
- Liñán, F. & Chen, Y.W. (2009). “Development and Cross-Cultural Application of a Specific Instrument to Measure Entrepreneurial Intentions”, *Entrepreneurship Theory and Practice*, 33(3): 593–617.
- Lortie, J., Castogiovanni, G. (2015). “The Theory of Planned Behavior in Entrepreneurship Research: What We Know and Future Directions”. *International Entrepreneurship and Management Journal*, 11(4): 935-957.
- Luthans, F., Norman, S. M., & Jensen, S. M. (2007). “The Value of the Psychological Capital of Immigrant Entrepreneurs”. *International Journal of Business and Globalisation*, 1(2): 161-175.
- Madden, T. J., Ellen, P. S., & Ajzen, I. (1992). “A Comparison of the Theory of Planned Behavior and the Theory of Reasoned Action”. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 18(1): 3-9.
- Moriano JA, Palací FJ., & Morales JF. (2007). “The Psychosocial Profile of the University Entrepreneur”. *Psychology in Spain* (11): 72–84.

- Neuman, W. Lawrence. (2014). *Social Research Methods: Qualitative and Quantitative Approaches*, 7th edition. Essex: Pearson. ISBN 13: 978-1-292-02023-5
- Obschonka, M., Silbereisen, R. K., & Schmitt-Rodermund, E. (2010). "Entrepreneurial Intention as Developmental Outcome". *Journal of Vocational Behavior*, 77(1): 63-72.
- Orta Vadeli Karar 2023-2025 (2022, 4 Eylül). Resmi Gazete (Sayı: 31943 (Mükerrer)) Erişim adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/fihrist?tarikh=2022-09-04&mukerrer=1>
- Osgood, C. E. (1952). "The Nature and Measurement of Meaning". *Psychological bulletin*, 49(3): 197-237.
- Ouellette, J. A., & Wood, W. (1998). "Habit and Intention in Everyday Life: The Multiple Processes by Which Past Behavior Predicts Future Behavior". *Psychological bulletin*, 124(1): 54-74.
- Petersen, A. W., Ward, T., Wehmeyer, C. & Revill, P. (2004). *Towards a Comprehensive European Level E-Skills Framework: ICT and E-Business Skills and Training at Sub-Degree and Vocational Level in Europe*, Thessaloniki: Cedefop.
- Robinson, P. B., Stimpson, D. V., Huefner, J. C., & Hunt, H. K. (1991). "An Attitude Approach to the Prediction of Entrepreneurship". *Entrepreneurship Theory and Practice*, 15(4): 13-32.
- Scheepers, D., & Ellemers, N., (2019). "Social identity theory". Ed: Sassanberg K., Vliek M.L.W. *In Social psychology in Action*. Springer: Cham., pp. 23-37
- Shapiro, A., & Sokol, L. (1982). *The Social Dimensions of Entrepreneurship*. University of Illinois at Urbana-Champaign's Academy for Entrepreneurial Leadership Historical Research Reference in Entrepreneurship.
- Shepperd, B. H., Hartwick, J., & Warshaw, P. R. (1988). "The Theory of Reasoned Action: A Meta-Analysis of Past Research with Recommendations for Modifications and Future Research". *Journal of Consumer Research*, (15): 325-343.
- Singh G, & DeNoble A (2003). "Early Retirees as the Next Generation of Entrepreneurs". *Entrepreneurship Theory and Practice*, 23: 207-226
- Smith, M.B. (1968). Attitude change. *International Encyclopedia of Social Sciences*. (s. 458 – 467). Crowell Collier and Mac Millan. Akt: Kağıtçıbaşı, Ç., Çemalcılar, Z. (2014). *Dünden Bugüne İnsan ve İnsanlar: Sosyal Psikolojiye Giriş*. İstanbul: Evrim Yayınevi.
- Soto-Simeone, A., & Kautonen, T. (2021). "Senior Entrepreneurship Following Unemployment: A Social Identity Theory Perspective". *Review of Managerial Science*, 15(6): 1683-1706.
- Tajfel, H. (1978). "Social Categorization, Social Identity and Social Comparisons". In H. Tajfel (Ed.), *Differentiation Between Social Groups*, London, UK: Academic Press, pp. 61-76.
- Takım, A., (2015). "Türkiye'de Ekonomik Büyüme ile İşsizlik Arasındaki İlişki: Granger Nedensellik Testi". *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (27):1-8, Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/dpusbe/issue/4769/65618>
- Thompson, J. L. (2002). "The World of the Social Entrepreneur". *The International Journal of Public Sector Management*, 15: 412-431.
- Türkiye İstatistik Kurumu, Girişimcilik 2015-2017, (Çevrimiçi) <http://tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=30847> /ehost 1 Ekim 2020
- Türkiye İstatistik Kurumu, Girişimcilik ve İş Demografisi 2020, (Çevrimiçi) <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Girisimcilik-ve-Is-Demografisi-2020-37187> /ehost 9 Ağustos 2022

- Türkiye İstatistik Kurumu, İstatistikleri Kadın, 2021, (Çevrimiçi) <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Kadin-2021-45635> / e host 22 Haziran 2022
- Türkiye İstatistik Kurumu, İşgücü İstatistikleri Mikro Veri Seti, 2021 (Çevrimiçi), <https://www.tuik.gov.tr/media/microdata/pdf/isgucu.pdf> / ehost 14 Eylül 2022
- Türkiye İstatistik Kurumu, İşgücü İstatistikleri Temmuz 2022, (Çevrimiçi) <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Isgucu-Istatistikleri-Subat-2022-45646> /ehost 14 Eylül 2022
- Türkiye İstatistik Kurumu, Tüketici Fiyat Endeksi, Haziran 2022, (Çevrimiçi) <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Tuketici-Fiyat-Endeksi-Haziran-2022-45795> /ehost 05 Temmuz 2022
- Türkiye İstatistik Kurumu, Yurtiçi Üretici Fiyat Endeksi, Haziran 2022, (Çevrimiçi) <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Yurt-Ici-Uretici-Fiyat-Endeksi-Haziran-2022-45855>/ehost 05 Temmuz 2022
- Türk Dil Kurumu TDK Güncel Türkçe Sözlük, “Girişimcilik” <https://sozluk.gov.tr> /ehost 6 Ekim 2020
- Türk Dil Kurumu TDK Güncel Türkçe Sözlük, “Girişimci” <https://sozluk.gov.tr> /ehost 6 Ekim 2020
- Vamvaka, V., Stoforos, C., Palaskas, T., & Botsaris, C. (2020). “Attitude toward Entrepreneurship, Perceived Behavioral Control, and Entrepreneurial Intention: Dimensionality, Structural Relationships, and Gender Differences”. *Journal of Innovation and Entrepreneurship*, 9(1): 1-26.
- Van den Putte, B. (1993). *Review of the Theory of Reasoned Action*. Unpublished doctoral dissertation, University of Amsterdam.
- Vardar, A. (2018). *Girişimcilik Niyetine Etki Eden Değişkenlerin Planlanmış Davranış Teorisi Çerçevesinde Analizi: Açıköğretim Öğrencileri Üzerinde Bir Araştırma*. Doctoral dissertation. Anadolu University (Turkey).
- Yüksek Öğretim Kurumu, Yüksek öğretim bilgi yönetim sistemi, Türlerine göre mevcut üniversite sayısı, (çevrimiçi), <https://istatistik.yok.gov.tr> / ehost 1 Haziran 2022